

Топографічне ім'я

«Що в імені твоїм? Походження назв сіл Уманщини»

Антонівка

Село Антонівка розташоване в південно-західній частині Уманського району Черкаської області. Село розкинулося по обидва боки річки Синиці, яка протікає з півночі на південь. Свій початок ця річка бере за селом Синиця і впадає в річку Південний Буг.

В далекому 1928 році силами молоді побудовано сільський клуб, було відкрито бібліотеку, в якій нараховувалося 102 книги, хату-читальню.

Під час Великої Вітчизняної війни була знищена бібліотека. Щоправда, у повоєнні роки робота сільського клубу та бібліотеки була відновлена.

В 1970 році розпочалося будівництво нового Будинку культури. В новорічну ніч 1971 року відбулося його урочисте відкриття. У відкритті брала участь Раїса Кириченко, військовий хор Вірського та колектив Черкаського драматичного театру. Була відкрита бібліотека, організовано гурток духового оркестру під керівництвом Івана Мусійовича. Багато учнів школи молоді села оволоділи різними музичними інструментами.

У Великій вітчизняній війні загинуло 110 антонівчан. Фашисти увійшли в село 27 липня 1941 року. Перебували вони в селі 2 роки 7 місяців і 13 днів. Скільки лиха принесла війна... Фашисти майже повністю зруйнували село, яке такою важкою працею відбудовувалось селянами. За одного вбитого німецького танкіста фашисти зігнали всіх чоловіків на лід, вишикували у дві шеренги. За наказом стріляли по кожному другому чоловікові. В той день розстріляли 12 людей. Це було страшне видовище: лід почервонів від солдатської крові. Всіх розстріляних односельчан поховали в братській могилі на сільському кладовищі.

Зведено пам'ятний знак і односельчанам, які загинули в роки голоду 1932-1933 р.р. Щороку в кожній хаті горить поминальна свічка.

3 4 лютого 1993 року колгосп ім. Дзержинського реорганізовано в КСПП «Антонівка», а 7 серпня 1999 року в агрофірму «Ліга».

Завдяки умілому керівництву підвищується добробут села: працює млин, відремонтована тваринницька ферма, на якій з року в рік зростає чисельність поголів'я худоби (2011 рік - понад 700 голів ВРХ), укомплектована тракторна бригада, працює рільнича ланка,

будівельна бригада. Люди мають роботу, отримують вчасно заробітну плату і пишаються керівниками, які знають і вміють працювати на землі.

На території села утворено 2 фермерських господарства «Грейн» та «Демян». Одноосібне свої паї обробляють 56 осіб. Здані в оренду АФ «Ліга» 484 паї.

Сільським головою організована спортивна футбольна команда, яка неодноразово була переможницею в змаганнях з командами інших сіл.

В 1912 році в селі земством була збудована школа на 4 класи. Учні отримували початкову освіту. В 1931 році в школі відкрито ще три класи. У 1934 році нараховувалося 210 учнів. В цей час створено бібліотеку з книжковим фондом 112 книг. У 1937 році функціонувало 9 класів в яких навчалось 311 учнів. В 1940 році створено 10 класів, працювала вечірня школа. Після Великої Вітчизняної війни школа перекваліфікувалася у семирічну, згодом в восьмирічну і врешті-решт в Антонівську неповну середню школу. На даний час це вже Антонівський навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітня школа I ступеня». Скільки вихованців зростила і випустила школа у великий світ! Багато з них стали відомими людьми і досягли певних вершин у житті (11 військовослужбовців : 2 пілоти і підполковник - Панін В.В.; 15 інженерів-будівельників; суднобудівельник Чабан І.Н.; 5 юристів, 14 культпрацівників; артистка циркового жанру Римар В.В.; три поетеси, серед яких відома Сухина Є.Г.; журналіст Мельник В.А., який на даний час пише книгу про рідну школу; 22 медичних працівники, серед яких професор медичних наук Нечиталюк М.І.; 16 агрономів; 18 зоотехніків, 34 учителя, серед яких доцент аспірантури -Росенко А.В.; 25 працівників бухгалтерії; 5 працівників торгової сфери та інші). Всі випускники вічно дякуватимуть усім учителям за їх важку працю, терпіння і витримку.

Сільська медицина також є важливою, адже наше село знаходиться далеко від районного центру. Фельдшерський пункт побудовано в 60-х роках ХХ століття.

Аполянка

Село Аполянка розкинулося на берегах річки Синюхи, що впадає у річку Ятрань. За переказами, його заснував поселенець за

прізвищем Любарець. У першій половині XVIII ст. воно називалось Полянкою.

Достовірні відомості про історію села відсутні, літопис його чекає ще свого дослідника. Відомо лише те, що у 1888-1890 роках у селі була церква і церковно-приходська школа, про час заснування яких даних теж немає. У 1931 році в Аполянці відкрилася семирічна школа; у 1955 - побудовано клуб; у 1960 році відкрито магазин, контора колгоспу, дитячий садок та фельдшерсько-акушерський пункт.

У 1967 році була побудована дорога з кам'яним покриттям, що з'єднала село Аполянку з автошляхами Умань-Кіровоград та Вінниця-Черкаси. У період з 1967 до 1983 року будівництво (окрім об'єктів господарського призначення) не велось внаслідок політики "безперспективних сіл" і об'єднання колгоспів, бо Аполянку "об'єднували" двічі: один раз з Бабанкою та Свинаркою, а другий - із сусідніми Доброводами.

У 1984 році від с.Доброводи до тракторної бригади був покладений асфальт, а в наступні роки асфальтувались й інші дороги Аполянки. У 1986 році була відбудована будівля місцевої школи, а у 1993 році розпочалось будівництво неповної середньої школи, будівля якої й сьогодні бовваніє "довгобудом" посеред села.

Бабанка

Селище розташоване на обох берегах ріки Ревухи, притоки Ятрані. Архівні джерела свідчать, що селище дістало назву від ріки Бабанки, як іноді називають Ревуху. Село з такою назвою існувало й XVII ст., однак археологічні знахідки свідчать про заселення цієї території у глибоку давнину. Тут знайдені крем'яні вироби доби пізнього палеоліту, залишки поселень трипільської культури, доби пізньої бронзи, та дев'ять поселень черняхівської культури. У списку населених пунктів Уманщини, які 1726 року перейшли від магнатів Калиновських до Потоцького, Бабанка значиться одним з найбільших.

В 1935 році загальні збори села ухвалили розібрати церкву, а на її місці спорудити будинок середньої школи.

Після війни в селі працює середня школа, в ній навчається 618 учнів. В 1978 році здано приміщення нової середньої школи на 960 учнівських місць.

В 1961 році на базі бувшого райкому було організовано школу-інтернат, а в 1962 році реорганізовано в Допоміжну школу-інтернат для дітей з фізичними та розумовими вадами. В школі навчається 135 дітей з 9-ти районів області та м. Умані.

Нове приміщення дошкільної дитячої установи „Ягідка” збудовано в 1986 році, площа території 1328 м², є круглорічний плавальний басейн. Розрахований садочок на 160 місць. Зараз в садочку функціонує 3 групи і 1 клас.

В 1989 році на базі Будинку піонерів було утворено музичну школу. В 2001 році її було перейменовано на школу мистецтв.

В 1990 році в селищі побудовано нову поліклініку. Також є стаціонарне відділення, збудоване в 1950 році. В приміщенні поліклініки є лабораторія, аптека, працює рентген-кабінет.

В 1930 році було побудовано ветеринарну лікарню.

Збудована в 1963 році хлібопекарня на даний час не працює.

В 1990 році в Бабанці реставровано Свято-Покровську церкву. Покровська церква відноситься до Київського Патріархату.

В селищі споруджено в 1988 році і введено в дію очисні споруди потужністю 400 м³ за добу.

В 1950 році 5 Бабанських колгоспів об'єдналися в один колгосп „Шлях до комунізму”.

Нині в селі дві агрофірми: ДП агрофірма „Байс-Агро” та ТОВ „Агровіт”.

З 2000 року РТП в селищі не працює. На даний час і „Міжколгоспбуд” також не працює.

Центром культурного життя селища є Будинки культури на 420 місць, збудований у 1965 році. В приміщенні БК працює сільська бібліотека для дорослих і дітей.

В 60-х роках в селі було створено краєзнавчий музей, в якому налічувалось до 2-х тисяч експонатів. Та у 2005 році, 15 жовтня було відкрито в новому приміщенні музей „Народного побуту та етнографії”.

В 1991 році в селі створено філіал „Райсількомунгоспу”.

В селищі працює відділення пошти, радіовузел (АТС), підстанція (РСМ), торговий центр.

В 1987 році встановлено на постамент бойовий танк Т-34 воїнам 6-12 армії Південно-Західного фронту першого формування.

В 1988 році було встановлено гранітну плиту на братській могилі (пам'ятник встановлено в 1950 році) з іменами 12 відомих та 169 невідомих радянських солдатів.

В центрі села споруджено обеліск слави, на якому викарбовано імена 359 воїнів Бабанки, які віддали своє життя за свободу і незалежність рідного краю.

В 1989 році – встановлено пам'ятник загиблим односельцям в роки репресій 1932-1937 р.р.

В 1990 році на кладовищі встановлено пам'ятник односельцям, які померли в роки голодомору з надписом „Односельцям, які померли в 1932-1933 р.р. від односельчан”.

В 1992 році встановлено пам'ятник – бойовий літак Миг-18 в знак пам'яті про відважних соколів, які були збиті в 1941 році захищали рідну Вітчизну.

В 2005 році на полях, де проходили останні бої воїнів 6-12 армії, біля траси Львів – Кіровоград – Знамянка збудовано меморіальний комплекс.

В Бабанці є два ставки та Міжінський ліс.

Берестівець

Час виникнення села невідомий, але у першій половині XVIII ст. воно вже існувало. Можливо село заснували переселенці з Волині, де збереглося багато сіл з однойменною назвою.

Територія села обживалась людністю з прадавніх часів; археологами виявлено залишки шести поселень трипільської, білогрудівської та черняхівської культур. Згадки про поселення Берест живуть ще з часів монголо-татарської експансії. Рятуючись від цих завойовників, поселенці тікали у західному напрямку і знаходили притулок у лісових хащах, де копали землянки-сховища і рятували дітей та жінок. Монголо-татарська кіннота не наважувалась проникати у віковічні зарослі величезного лісового масиву, що тягнулися десь від селища Зелена Брама до Південного Бугу і далі на захід. Можливо, що в лісі переважали породи береста і лісові хащі, що давали схованку населенню в момент небезпеки, започаткували назву поселення.

216 берестівчан пішли на фронт, 159 з них загинули. У 1967 році у селі був збудований обеліск Слави односельцям, які полягли у боях.

Сучасність села: фельдшерський пункт, загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад „Яблунька”, Будинок культури, бібліотека, магазин, поштове відділення.

Церква зараз знаходиться в пристосованому приміщенні, ведеться будівництво цегляної церкви св.Михаїла. Священник: Петраш Степан Ількович.

Родом з Берестівця І.Д.Марченко та А.П.Дарницький - доктори медичних наук.

Вільшанка

Там, де Ятрань виривається з тісних кам'янистих берегів, на лівому березі річки, розкинулось невелике село ВІЛЬШАНКА. Час його заснування сягає десь XV століття, але реальні докази цього відсутні. Старожили пам'ятають, що в сиву давнину в цьому місці ЯТРАНЬ особливо шумно розливалася. Про це свідчать товсті шари піску, що сягають далеко від річки, якими так багата Вільшанка. Ще пам'ятають про те, що по притоці Ятрані, яка бере початок на полях Корж-Кута, був великий став, який розташовувався далеко на північ від Вільшанки. На березі річки росли розкішні вільхи, верболози, верби, а далі ріс високий очерет, який переходив в нескінченні густі степові трави. В цьому красивому і багатому місці, в чагарнику вільхи було поставлено сторожову вишку, з якої вели спостереження, чи не йде ворог.

Пізніше на березі виросла невелика фортеця, а біля неї розкинулось декілька хат, в яких жили її захисники. Воєводою був Вільховецький, який, ймовірно і називався від назви фортеці та розкішного довкілля вільх. Фортецю назвали Вільховецька, а це, мабуть, і дало назву селу.

На місці сучасної Вільшанки знайдені залишки черняхівської культури, а за селом, у лузі, в бік Острівця, знайдено сліди трипільського поселення.

Стіни Вільховецької фортеці не один раз витримували набіги турецьких і татарських загарбників. Як свідки тієї героїчної боротьби, при виїзді з села в напрямку до Острівця, височать дві великі могили, що бережуть пам'ять про минуле.

Село Вільшанка у 1800 році належало до Торговицького маєтку графа Потоцького, який платив у казну податок за 162 кріпаки. Отже, село було маленьким, але називалось воно тоді

Велика Вільшанка. З часом землі навколо Вільшанки захопив Фома Метелицький. Розповідають, що цей магнат лише за один вечір програв у карти своєму братові 300га землі разом з кріпаками. Ці люди були переселені на правий берег Ятрані, де і утворився виселок Вільшанська Слобода, або Мала Вільшанка.

Церква в ім'я Покрови Богоматері невідомо коли і ким була збудована. У присілку, що за 2 версти від Вільшанки, теж була Різдно-Богородицька церква, але час її будівництва теж з'ясувати не вдалося. Відомо лише, що у 1806 році штат дерев'яної Покровської церкви складала три особи: священник, псаломник і паламар. У 60-х роках XIX ст. вона була дуже старою, - за словами Л. Похилевича, - з похиленою дерев'яною дзвіницею. У 80-х роках її капітально відремонтували.

1917 рік Почали ділити поміщицьку землю, було організовано комітет по розподілу поміщицької землі та майна. Але не довго господарювали селяни на своїй землі. Весною 1919 року поміщик повернувся в свій маєток разом з денікінцями. На другу весну 1920 року вдруге було розподілено землю. На цей раз землю ділили по одній десятині на душу сім'ї. В селі організовуються перші Ради депутатів, трудящих.

У 1917-1920 роках жителі Вільшанки пройшли і денікінську окупацію, і встановлення радянської влади.

У 1929 році організовується спільний обробіток землі. У 1930 році розпочалось суцільна колективізація, яка проводилася примусово, частина селян утримувалася вступати в колгосп, це були більшість заможні селяни, яких тоді називали „куркулі”. В цьому ж 1930 році розпочалось так зване „розкуркулення”, господарів силою вигонили з хат з дітьми, холодом і негодою їх вивозили до Сибіру.

В кінці 1931 року розпочався голод. Голодомор набрав жахливого розміру 1932 році.

1936 -1937 роки в колгоспні хати прийшов достаток. Зріс культурний рівень, було відкрито клуб в колишній церкві. В школі навчалось більше як сто дітей, яких навчало чотири вчителі.

Миру творчу працю Вільшанки перервав раптовий напад німецько - фашистських загарбників на Радянський Союз. Із села на захист своєї Батьківщини пішло 116 воїнів. В числі воїнів були славні командири Радянської Армії. Незабутній день 9 березня 1944 року для жителів села Вільшанка, в цей день військами

Другого Українського фронту 80 гвардійської дивізії визволено село Вільшанка та інші села від фашистів.

В 1945 році повертались односельці в село з фронту. Не повернулись, загинуло в боях за незалежність своєї Батьківщини 67 чоловік.

В центрі села Вільшанка, біля солдатської могили, воїнам, які загинули під час Великої Вітчизняної війни, поставлено металеві таблички, на яких викарбовано прізвища наших дідів, батьків, братів, рідних. Вони віддали життя за щастя та мир на землі.

В солдатській могилі похоронені сім воїнів 6-ї і 12-ї армій, які в 1941 році були тяжко поранені в районі села Підвисоке, померли від ран в шпиталі в серпні цього ж року у селі Вільшанка. Хто ці герої - не встановлено. Ніхто не знає ні прізвища, ні імені, ні дати народження.

В 1952 році побудовано нову початкову школу, в школі навчалось 48 дітей.

За післявоєнні роки в селі побудовано більше 60 «добротних будинків під залізом та шифером». В селі тричі на тиждень демонструвалися кінофільми.

Працює приклубна бібліотека. В бібліотеці налічувалось п'ять тисяч книг.

В 1958 році в селі створився колгосп „Імені Сталіна” який мав в своєму користуванні 936га орної землі, з року в рік прибутки колгоспу зростали, зростало громадське господарство. Нараховувалось 186 дворів. В березні цього ж року відбулось об'єднання господарств сіл: Дубова, Вільшана Слобідка, Коржова, Корж-Кут та Вільшанка в одне колективне господарство „Ленінський шлях”. Це стало одне з найбільших господарств в Черкаській області.

11 січня 1991 році село Вільшанка відокремлюється від колгоспу „Ленінський шлях” і на базі одного села створюється колгосп „Промінь”.

25 липня 1991 року - вперше за останні 33 роки, у Вільшанці створено сільську раду. У 1997 році утворено КСПП „Вільшанка”. За період відокремлення колгоспів на території сільськогосподарського підприємства побудовано молокоблок, автозаправку та новий тік.

У 2000 році КСПП „Вільшанка” реорганізовано в СТОВ „Вільшанка”, землі розпайовано та роздано селянам, в середньому

на одну частку (пай) припадає 4,8га ріллі,» та 30,7га ТОВ «Дубова».

На даний час на території сільської ради функціонують такі заклади : ФАП, бібліотека, клуб, працює магазин, який орендує приватний підприємець.

Вільшана Слобідка

Село Вільшана Слобідка розташоване на землях Уманщини, які входили до складу Київської Русі.

В 1830 році пан Хома Метелицький розділив свої земельні володіння між синами. Частина землі по другу сторону річки “Ятрань” назвали Слобідкою. Пізніше виникла назва Вільшана Слобідка.

Дорога у Вільшану Слобідку з Дубової йшла від лікарні понад Ятранню до маєтку барона, потім по межі земель Дубової і Вільшаної Слобідки вела в село. Пізніше будинок барон продав земству, де земство організувало прокатний пункт сільськогосподарських машин.

Церква в селі була побудована десь в 1880 році. До 1900 року сільських дітей, навчали читати сільський писар у власній хаті.

В 1905 році в селі було 116 дворів, 618 жителів. Після революції селяни отримали землю і господарювали на своїх наділах. А в 1930 році організувалася сільськогосподарська артіль.

Восени 1931 року та весною 1932 року не доставало насіння, щоб засіяти поле, в результаті план посіву не був виконаний. Вже з осені люди бідували, не було чим харчуватися.

В 1934 році колгосп зібрав високий врожай, достроково розрахувався з державою, було видано на трудодні колгоспникам достатньо зерна, люди повірили в колгосп, в краще життя.

Але життя було напружене сталінськими репресіями. Люди стереглися одне одного, боялись сказати лишне необережне слово. Тепер відомо, репресії були злочинні. Пізніше в 1947 році і в 1953 році односельці були реабілітовані. В зв'язку з матеріальним покращанням життя пожвавилась робота молоді села. Весною 1939 року два наші земляки-селяни першими в селі здобули вищу освіту.

Щасливе і мирне життя трудівників села перервав віроломний напад на нашу країну гітлерівської Німеччини, що стався 22 червня 1941 року. 162 чоловіки з Вільшаної Слобідки були

мобілізовані до армії. 68 піхотинців, артилеристів, зв'язківців не повернулися з фронтів додому. Серед них і Герой Радянського Союзу Г.Є.Тяжченко. Вільшана Слобідка – це батьківщина відомого в усьому світі планериста Г.Є.Тереверка.

2 серпня 1941 року зайняли село багаточисленні німецькі частини. Окупація села фашистами тривала 938 днів і ночей. 55 молодих і здорових юнаків і дівчат з села було вивезено в Німеччину в рабство. Не всі з них повернулися в рідне село.

10 березня 1944 року с.Вільшану Слобідку визволили бійці 80-ї гвардійської стрілкової дивізії, 4-ї гвардійської армії Другого Українського фронту.

68 односельчан не повернулись до сім'ї з фронтів, загинувши захищаючи свою рідну землю. Їх імена викарбувані на Обеліску в селі, і залишилися в пам'яті рідних та односельчан.

Після закінчення війни всі люди приступили до відбудови зруйнованого господарства. Це були найважчі роки для людей села після окупації. Вся праця біля землі вручну-голод, холод, злидні. Але з кожним роком праця людей покращувала їх життя.

Люди з піднесенням взялися за відбудову рідного колгоспу «Ленінський шлях».

В 1957 році колгосп «Вільшана-Слобідка» об'єдналися з колгоспом с.Дубова, пізніше приєдналися колгоспи сіл Коржова, Корж-Кут, Вільшанка. Назва колгоспу осталась «Ленінський шлях».

Розквіт села Вільшана-Слобідка набирає сили.

Гереженівка

Гарне село Гереженівка, багате на ліси, річки, ставки, чорноземи. Село розташоване на берегах річки Уманка, за 16 кілометрів на схід від районного центру м.Умані та 187 км від обласного центру м.Черкаси.

Село Гереженівка-адміністративно-територіальна одиниця. Назва села дещо змінилася з Горожанівки стала Гереженівка.

Село відоме з XVІІ ст., однак на його території люди жили з прадавніх давен. Тут виявлені залишки 21 поселення трипільської та черняхівської культур. Є відомості, що рік заснування села-1281р., а в задокументованих джерелах село згадується у 1766 році в зв'язку з передачею його графом Потоцьким Уманському Базиліанському монастирю. Після приєднання Правобережної України, коли

діяльність базиліанських монастирів була припинена, село знову перейшло графу Станіславу Потоцькому.

У ХІХ ст. Гереженівка була казенним селом, тобто поміщика в селі не було, а землею до столипінської аграрної реформи розпоряджалася громада. Після реформи почалося сильне розшарування селян. Виділилась досить заможна частина селян – куркулів, а також з'явилася маса бідняків.

Жовтневі події 1917 року відкрили нову сторінку в історії села. У роки громадянської війни у Гереженівці побували німецькі окупаційні війська частини денікінської армії та білополяків. Діяли банди Зеленого, Махна, Тютюнника. Після революції 1917 року в селі було створено орган радянської влади – сільвиконком. У 1919 році в селі був створений комвід. Почався розподіл землі. Біднякам наділялась земля куркулів, держава допомагала зерном, будматеріалами. Життя покращувалося. У 1929 році був організований перший колгосп „Незаможник” а в 1930 році вже два колгоспи – „Червоний заможник” та ім. Молотова. Вони проіснували до 1955 року.

1933 рік. Найчорніший час в історії України. 914 жителів села померли з голоду. В 1993 році вшановуючи пам'ять про померлих в 1932-1933 роках від голоду односельчан в селі на кладовищі відкрито пам'ятник жертвам голодомору.

Суцільна колективізація проходила в умовах боротьби з куркулями. Їх було виселено в Сибір, а їхні господарства передано в колгоспи. Колгоспне господарство почало швидко розвиватися, підвищився матеріально-культурний рівень життя селян. Однак розпочалися репресії, репресованими були 15 селян.

В 1953 році колгосп ім.Ілліча став двічі мільйонером. Колгоспники в працю вклали свої знання та силу, вміння хлібороба, тому й було досягнуто значних успіхів в галузі рослинництва та тваринництва. За сумлінну працю та високі досягнення 76 колгоспників були нагороджені урядовими нагородами.

Ніч фашистської окупації опустилася над Гереженівкою 2 серпня 1941 року і тривала до 12 березня 1944 року. За час окупації на примусові роботи до Німеччини було вивезено більше 50 осіб. У боротьбі проти німецько-фашистських загарбників брали участь 256 жителів села, з них 128 відзначено нагородами, 132 – віддали життя за Батьківщину.

У 1946 році в Гереженівці на могилі воїнів визволителів села встановлено пам'ятник, а в 1967 році – обеліск Слави односельчанам, які загинули в боях за Батьківщину. Золотими літерами викарбувані імена тих, хто загинув в боях за визволення своєї землі, за Батьківщину.

Після війни в 1950 році колгоспи були об'єднані в один ім.Молотова, а в 1955 році перейменовано в колгосп ім.Ілліча.

В 1997 році землю в селі розпайовано. В 2000 році розпочалося реформування сільського господарства. КСПП "Гереженівське" реформовано в СТОВ „Гереженівське”. З СП "Дако" уклали договори оренди з власниками паїв. В 2002 році реформовано СТОВ в ВСП АФ „Гереженівка” .

На території села функціонує ДП «Уманьагро», яке спеціалізується на сільському господарстві (виращування зернових та тваринництво). Переймати досвід в агроцех с.Гереженівка приїжджають з усіх куточків України.

Тут діє і тракторний парк. За кошти інвестора придбано нові трактори, комбайни, сівалки та іншу сучасну техніку. Придбано кормороздатчик на молочно – товарну ферму, який регулює подачу кормів коровам та телятам.

Загальна площа населеного пункту 2068,7 га. Кількість дворів – 438, з них жилих – 340, дачних – 98. Радіоточок – 350, телефонів – 45. Газифіковано будинків – 300. Об'єктів торгівлі – 2 (магазин – власність РайСТ та кафе – власність приватного підприємця).

Відстань від сільської ради до автомагістралі – 0,1 км, до районного центру – 14 км, до обласного центру – 187 км.

Протяжність доріг з твердим покриттям по селі – 11,5 км

Населення в селі – 720 чол., з них працездатного віку – 220 осіб, пенсіонерів – 229, безробітних, які перебувають на обліку в центрі зайнятості – 10 осіб, малозабезпечених осіб – 13.В селі проживає 3 інваліда війни, 2 вдови, 2 Афганці, 25 інвалідів загального захворювання. Зареєстровано 6 багатодітних сімей, в яких виховується 19 дітей (у двох сім'ях по 4 дітей), 1 дитина – сирота, 5 одиноких матерів.

В 1995 році відкрито церкву – Українська Православна Різдва Богородиці.

В селі працює 1 магазин РайСТ та кафе(на умовах оренди).

В селі зареєстровано 10 підприємців.

На території села діє пункт по збору молока, працює технік по штучному занасіненню тварин приватного сектора.

У 1968 році побудована Гереженівська середня школа на 250 учнівських місць, площею 1830 кв.м. Зараз це Гереженівський навчально-виховний комплекс'' Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа 1-111 ступенів'' Уманської районної ради Черкаської області. На даний час в школі навчається 92 учні, працює 19 вчителів, 3 техпрацівника, слюсар, 4 кочегари (1 постійний і 3 сезонних), повар, завгосп. В школі працює їдальня на 50 місць, де діти (за рахунок батьків та спонсорів) забезпечуються харчуванням. Школа газифікована, опалювальний сезон в школі щороку розпочинається своєчасно, підтримується належний температурний режим. Вода подається централізовано. До навчання в школі залучаються учні з сусідніх сіл, підвіз яких здійснюється автобусом агроцеху №1. При школі функціонує дитячий дошкільний заклад.

У 1985 році побудовано приміщення фельдшерського пункту. Приміщення, балансова вартість якого 5656 грн., перебуває на балансі Гереженівської сільської ради.

В 1956 році в селі побудовано будинок культури на 350 місць. Приміщення, балансова вартість якого 163111 грн., перебуває на балансі Гереженівської сільської ради.

В будинку культури створено музей, в якому зібрано старовинні предмети побуту, вишиванки, родинні фотографії. Оформлено куточок по голодомору. Оформлено альбом – історія села. Добре організовано дозвілля молоді та юнацтва, проводяться дискотеки, різноманітні конкурси, інші заходи.

З вівторка по суботу працює бібліотека. При бібліотеці працює Публічний центр регіональної інформації (зв'язок влади і населення), в якому зібрані різні матеріали нормативно-правових документів як державних, районних та місцевих органів самоврядування.

Городецьке

Назву села Городецьке пов'язують з подіями далекого минулого XIV- XV століть, коли на територію краю робили спустошливі набіги кримські татари і турки. Вони палили, грабували, руйнували міста і села, а населення забирали і перетворювали на рабів. В першій половині XVI століття на 5 км північно-західному

напрямі в м. Умань на підвищеній місцевості був побудований острог, невеличка сторожова башта, яку пізніше називали фортецею - городком. Коло фортеці почали будувати селище, в якому жила сторожова команда та їх родини.

Від цього і пішла назва села Городецьке.

На території села розташовані: загальноосвітня школа I-III ступенів, дитячий дошкільний навчальний заклад "Льонок", фельшерсько-акушерський пункт, сільська бібліотека, мініклуб, сільська рада, ФГ АФ "Базис", магазин "Водограй", кафе-бар "Ріна", ФГ "Струмок", ФГ "Гея". Кількість населення складає - 1360 осіб.

На території села діє українська православна церква київського патріархату. Рік побудови - 1766.

Братська могила встановлена в центрі села в 1955 році, в якій захоронені: підполковник Жереб'єтьєв Петро Васильович (уродженець міста Москва), рядовий Конопко Ілля Юхимович з Житомирщини і троє невідомих солдат, які під командуванням генерал-майора Дубового визволили Городецьке від німецько-фашистських загарбників.

Пам'ятний знак жертвам голодомору встановлений в 1993 році на сільському кладовищі.

Пам'ятник сумуючої Матері та закладання Алеї Пам'яті в квітні 1987 року біля входу на територію загальноосвітньої школи на честь 42-ї річниці з Дня Перемоги.

10 січня 2004 року жителькою села Городецьке Рибак Ніною Кузьмівною було написано історико-краєзнавчий нарис „Моє рідне село Городецьке”, присвячений 50-річчю Уманського району.

Відомі люди села: Кожухівський Володимир Теофанович — учитель вищої категорії, відмінник освіти України, учитель - методист, нагороджений медаллю Володимира Вернадського.

Городниця

Загальна площа - 364,4 га.

Село Городниця розташоване на південному заході області по обох берегах річки Ятрань, яка тече з заходу на південний схід. Береги річки мальовничі, ваблять красою дерев, лугів, струмочків, криниць. Село знаходиться за 32 км. на південь від райцентру м. Умань, залізничної станції м. Умань та 3,5 км Від автодороги Київ - Одеса.

У Городниці виявлено залишки поселення трипільської та трьох поселень культур. За переказами, село раніше називалось Пояс Могили, оскільки у південній частині села є курган / могила / ймовірно, скіфської доби, а довкола ґрунт іншого кольору / відтінку/.

А назва „Городниця" від „городок" - укріплене місто, і з'явилося воно дещо пізніше, вздовж південної частини села пролягав Чумацький шлях /возили сіль з Криму/, що сягав 30 метрів завширшки і обабіч якого стояли високі кургани. Офіційні відомості про село Городницю датуються 1795 роком. Перше населення цього року засвідчує. Що село не було великим проживало 335 чоловік і 298 жінок і складало 109 дворів.

У цей час село належало панові Потоцькому пізніше його купив Шолацький а потім власником став Мощенський. Від Йосипа Мощенського його купив Яржембський.

Існує ще одна версія, ще одна версія, що назва села Городниця походить від того, що пан Лісовський хотів зробити із села городок, який походить від французького курортного міста Ніцца в якому він часто бував, і йому сподобалось. За час панування пана Ліпковського у селі було побудовано трьохповерховий будинок, два ставки, млин, висаджено сад на терасах, посадив ліс, який має назву Касію в честь дочки. Біля будинку був басейн з фонтаном. Мав невелику ферму ВРХ.

Л.Похилевич зазначає, що із старожитностей села найціннішими є могили і два камені, на одному з яких висічений хрест, а на другому - кінська підкова. Цікавим є і джерело, що витікає із скелі, до якого в давні часи здійснювались хресні ходи. Церква у селі дерев'яна з кам'яною дзвіницею. Невідомо нам і коли побудована, володіла 41 десятиною землі.

На початку ХХ ст.. у Городниці було 347 дворів. З 2995 дес. землі, селянам належало ~ 1777 дес.землі, поміщикам - 1275 дес.землі, 43 дес.землі -церкві. Безземельні селяни вирушали до Херсонщини та Америки.

У 1917 - 1920 роках у Городниці встановилась радянська влада. З 1919 - 19252 рік діяла садова артіль з 105 малоземельних селян, які користувались відібраною у поміщика землею.

21 серпня 1922 року члени садової артілі ввійшли до земельної. У селі було створено кілька артілей „Бджола", „Нове життя", „Дмені", „Шевченка", „Перемога", „Новий світ", а в 1935 році держава передала землю у користування колгоспу під такою ж самою

назвою.

Чорні дні фашистської окупації залишили незалежний слід у пам'яті жителів села Городниці. Близько 70 осіб молоді було насильно вивезено до Німеччини. У Великій Вітчизняній війні брало участь 366 жителів з яких 134 відзначено урядовими нагородами, а 187 воїнів віддали своє життя за Батьківщину. У повоєнний час ціною самовідданої праці жителів села було відновлено господарство, побудована нова восьмирічна школа, Будинок культури тощо.

Городницька ЗОШ I - III ст.. побудована у 1953 році, капітально відремонтована у 1986 році. Реорганізована у середню в 1990 році. Площа школи - 1038 м. кв.

Рік забудови дошкільної установи - 1960 ,дитсадок складається з двох сучасних приміщень. Загальна площа - 960 м.кв.

В 1991 році побудовано Торговий центр, але у зв'язку із зменшенням населення, розвитком ринкових відносин, транспорту, зв'язку, працює в селі три приватних магазини, тому в торговому центрі відкрито православну церкву імені Дмитра Солунського.

Будинок культури побудовано в 1965 році кількість міс 400, загальна площа—929 м.кв. Працює сільська бібліотека.

Рік забудови ФАПу 1961 року .Площа-65 м.кв.

В даний період утворено ТОВ „Новий світ - Агро". Основне направлення -зерно-буряковий розвиток з розвитком тваринництва.

За період 1970 - 1996 років в селі побудовано тваринницький комплекс, птице ферма з будинком тваринника , свиноферма, автопарк, приміщення для ремонту сільськогосподарської техніки., будинок механізатора, прокладено асфальтні дороги -16 км. По селу, водопровід довжиною 8 км., вуличне освітлення 7 км.,проведено реконструкцію школи, відкрито олійню, крупорушку , пункт прийому молока, макаронний цех. Працює баня - сауна. ТОВ „Новий світ - Агро , має в розпорядженні 2001 га землі.

Гродзеве

Село Гродзеве розкинулось по обидва берега річки Уманки, за 15 км на схід від районного центру міста Умані.

За переказами старожилів багато сотень років тому назад на схилах ярка пробивалося крізь землю цілюще джерело з «живою» водою. І жив у цих краях один мудрець - цілитель дід Здар'ян. Лікував він зіллям, травами та водою з цілющого джерела людей і

звірів. Люди, яких дід Здаріян виліковував, на подяку йому привозили звідусіль саджанці дерев. Так засадили схили ярка різними деревами. Йшли роки. Навколо цілющого джерела виріс густий ліс, в якому водилось багато звірів, а в річках було багато риби. Росли розкішні трави. А ще встають перед очима поселення стародавніх скіфів, чії кургани й досі можна зустріти в полі чи в ліс; на галявині.

На території села виявлено залишки великого поселення черняхівської культури із залізобробним виробництвом. З переказів відомо, що з цих лісах знаходили притулок люди, рятуючись від набігів монголо-татарів, які палили і нищили все на своєму шляху.

Точний час появи села з'ясувати не вдається, але відомо, що у XVIII столітті воно вже існувало. На території села були густі ліси і сюди для заготівлі деревини з Білоруси приїхав пан Гроздь. Для вирубки лісу він привіз двох працівників Білоуса і Їкаченка, які одержали дозвіл тут поселитися. Це і були перші поселенці, які назвали своє поселення, а згодом і село за іменем Гроздя -Гроздєве. З архівів відомо повну назву села - Гроздєва Слобода.

У 1768 році у селі було 100 кріпацьких господарств, а за переписом 1795 року - 89 кріпацьких господарств і 429 осіб поселення. Поступово село розбудовувалось, збільшувалась кількість населення. В 1912 році в селі була побудована церква за рахунок громади села. Початкова освіта перебувала в руках православної церкви. В 1909 році в Гроздєвській церковко - приходській школі було три класи. В 1918 році був виданий декрет про організацію комітетів сільської бідноти. В той час в селі Гроздєве теж був організований перший комнезам. В селі був організований комсомольський осередок, який допомагав проводити роботу по розподілу землі і хлібних лишків - зерна в так званих куркулів.

9 вересня 1923 року в селі засновано СОЗВ СОЗ записалися бідняки села. В них було всього 3 коня, один плуг, їм виділили землю під лісом (від с. Собківка). Через рік декілька багатих сімей організували 2-й СОЗ імені Першого Травня. У цей СОЗ записалися 14 сімей. Контори в СОЗів не було. Після 1917 року в цьому будинку була сільська рада разом з конторою СОЗ. Потім сільська рада була біля старої школи (нині на цьому місці поставлено обеліск), а контора була в будинку старого медпункту.

В 1928 році почався масовий вхід селянських господарств в колективізацію. В 1929 році в селі виникли колгоспи «Третій

вирішальний», «Червона зірка», «Нове життя», «Наша праця», та ім. Петровського. Вони проіснували до 1931 року і крім останнього були об'єднані до колгоспу «Третій вирішальний», який пізніше було перейменовано в колгосп ім. Жданова.

У 1928 році у селі почалось будівництво нової школи. А вже в 1931 році у ній почалось навчання.

Жителі села пам'ятають і ніколи не забудуть того, що було в ті страшні роки: окупація німцями, яка тривала 2,5 роки, вивіз молоді до Німеччини на примусові роботи, рабська праця при владі німців та режим терору у селі. Через наше село німці вели в «Уманську яму» військовополонених. А восени 1941 року в приміщенні тваринницької ферми фашисти утворили концтабір для радянських військовополонених, які важко працювали на місцевому кар'єрі. Там було до 100 чоловік. В післявоєнні роки загиблих та тіла червоноармійців, що загинули при від німців села Гродзево у 1944 році, булив братську могилу, яка знаходиться в парку біля школи.

Там же пам'ятний знак та могила Героя Радянського Союзу майора Йосипа Павловича Корчака.

155 жителів села Гродзево не повернулися до рідної оселі з фронтів війни. А скільки ще загинуло мирних жителів та дітей! В центрі села побудований Обеліск Слави, де викарбовано імена гродзевчан, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни.

Наслідки війни важким горем прокотилися в селі у серпні 1946 року. В цей мирний день шестеро діток, які пасли худобу біля річки за селом, загинули віз зриву гранати, знайденої в землі. На місці страшної трагедії ми і зараз бачимо гранітний постамент. Це ніби застереження і пам'ять про минуле. Після війни поступово відбудовувалось мальовниче село. Це були дуже важкі, голодні і холодні роки. Працювали дорослі і діти. Відремонтували школу, побудували новий акушерський пункт, дитсадок, магазин, тваринницьку ферму, автопарк і тракторний стан.

Цікава історія сільської бібліотеки. Її було створено в 1948 році. Спочатку було всього 15 книг, потім 50. А коли сільське керівництво зрозуміло, що жителі села тягнуться до книг, на їх покупку почали виділяти невеликі суми. І на 01.01.1961 в бібліотеці нараховувалось 300 книг. В цей же період бібліотеку розмістили в приміщенні церкви, там же розмістився і сільський будинок культури..

У 80 - х роках шестеро молодих хлопців з села Гродзево

брали участь в Афганській війні, виконуючи миротворчу місію в країні Афганістан. Це Беседін Микола, Десятник Віктор, Мовчанюк Станіслав, Скрипник Андрій, Панасюк Микола, Шалений Валентин. Вони проявили себе хоробрими, відважними воїнами.

А весною 1986 року, коли сталася жахлива аварія на Чорнобильській АЕС, вже інші жителі села Гродзево поїхали рятувати Україну і весь світ від поширення ядерного пекла, від невидимого, але дуже страшного вбивці всього живого - радіації. Тієї весни, як завжди цвіли садки, стояла гарна, сонячна погода, люди сіяли поля і саджали городи. Нічого не віщувало біду. Але вона прийшла невидима і страшна. По всій Україні поширювалася радіаційна хмара. Наші земляки проявили мужність, героїзм, самопожертву, ліквідовуючи аварію на ЧАЕС, в ім'я своєї Батьківщини, села, рідних, дітей, майбутнього України. Це Тиховод Дмитро Іванович, Жигалюк Валерій Васильович, Ташпулатов Анор Дехканович, Мельник Володимир Іванович, Кріт Дмитро Феодосійович, Рибак Григорій Іванович, Музика Віктор Степанович.

Громи

За народними переказами історія села Громів тісно пов'язана з історією нині не існуючого села – хутора Журбинці, яке знаходилося на Схід у двох кілометрах від теперішнього с. Громів.

Існуюче с. Громи засновано на початку XVII століття на віддалі від м. Умані в 8 км. братами-кріпаками по прізвищу Громи, від них пішла назва с. Громи.

Брати Громи втекли від Текучанського поміщика від жорстокої експлуатації і поселилися на трактовій дорозі, яка з'єднувала місто Умань з Волосковим.

Ця дорога проходила через територію села Громи. При дорозі брати Громи побудували корчму, яку часто відвідували чумаки, повертаючись з Криму з сіллю і оселедцями до Умані та інших навколишніх сіл.

Починаючи з другої половини XVII століття, селяни з села Журбинці переселилися ближче до трактового шляху, а цим самим відбувається злиття цих сіл і призводить до зростання села Громів.

Село Громи розташоване між чотирма ярами на горбах – це місце зручне для поселення.

Археологічні знахідки на поданій території дають підстави стверджувати, що на цій території стародавні поселення існували десь понад 10 тисяч років. Тут жили племена трипільської культури. Проте письмових даних про давній період не існує. Територія Уманщини часто попадала під спустошливі набіги кримських татар. Так село Громи було пограбовано і дуже спустошене чотири рази, саме село знову оживало і зростало.

За даними додаткової ревізії в с. Громах в 1793 році нараховувалось 93 дими (будинки з димарями, платили подимний податок) і проживало в селі 734 душі.

З 1838 року с. Громи стало військовим поселенням – державним селом. Це значить, що село з навколишніми полями були оголошені державною власністю. Земля навколо Громів становила фонд держави. Жителів села називали державними людьми. Всі чоловіки підлягали призову на військову службу або нести службу в державних установах. Строк військової служби становив 25 років. По закінченні своєї служби ці служиві люди, як їх тоді називали, з державного фонду одержували невеликі ділянки землі за свою службу. Поле, де наділялась земля ділянки землі до недавнього часу носило назву Московське поле (поле між рижавським шляхом, громівською поворотною по шляху з м. Умані).

В 1870 р. в селі проживало 945 жителів. За даними журналу «Київська старина» в 1870 урожай зернових культур на Уманщині в середньому становив 13 центнерів з гектара.

В 1900 р. в селі було 410 дворів. Землі було 1410 десятин (1536 га), з них – 44 десятини належали церкві. В селі було 5 млинів, 5 корчмів.

За даними додаткових інспекторів Уманського повіту в 1914 р. в Громах було 453 двори, в їх користуванні було 1869 десятин землі. З цієї кількості землі церква мала 40 десятин.

Бруд і злидні, інфекційні хвороби та відсутність медичної допомоги були постійним явищем. З кожних 10 народжених дітей троє вмирало не доживши року.

З середини XIX століття в с.Громах працювала церковно-приходська школа, в якій навчалось 40 учнів. Учителями в цій школі працювали дяки, які давали примітивну освіту дітям. Контроль за роботою школи здійснювали попи. Тому і таку школу в народі називали попівською.

З 1919 року до 1931 року в селі була початкова школа. Школа

була розміщена в двох будинках в якій навчалось біля 100 учнів.

В 1928 році силами трудящих села в с. Громах розпочато будівництво нового приміщення школи. Будівництво було закінчено в 1931 році. В 1931 році початкова школа була перетворена у семирічну.

В дані роки в середньому в школі навчалось 250 учнів. Випускники школи того періоду в більшості залишались працювати в сільському господарстві, частина йшла вчитись до технікумів міста Умані.

В липні 1941 року Уманщина була окупована військами фашистської Німеччини. Навчання в школі припинилося. Приміщення Громівської семирічки фашисти перетворили в конюшню, а в 1942 році вони основний будинок школи спалили.

Було відбудовано силами односельчан села Громи школу, в якій знову розпочалось навчання в квітні 1944 року.

У 1920 році в селі було створено комітет заможних селян (комнезам).

В 1926 р. в селі було 568 індивідуальних господарств. Населення – 2608 чоловік і жінок.

В 1929 році в с. Громах було організовано колгосп і дано назву «Спільне життя» (на зборах колгоспників). Землі було 1500 гектарів. В колгоспі було 4 рільничих бригади.

В 1932 р. на початку 1933 року було організовано в с. Громах другий колгосп «Друга п'ятирічка». Землі в колгоспі було 290 га.

В 1931 р. в с. Громах була відкрита семирічна школа. В 1938 р. були відкриті медичний пункт, сільський магазин.

За роки окупації фашисти насильно вивезли з с. Громів 249 громадян до Німеччини на рабську працю. Частина з них там загинула, частина повернулась після Перемоги додому інвалідами, хворими.

Після закінчення Другої світової війни були демобілізовані з рядів Радянської Армії і повернулись солдатами перемоги до мирної праці в с. Громи 105 чоловік.

Радянська Армія в 1944 році наступала по всьому фронті. Це був рік звільнення території СРСР від фашистських загарбників. На території с. Громи знову були відновлені колгоспи: «Спільне життя» та «Друга п'ятирічка».

У відновлених колгоспах працювали пристарілі чоловіки, жінки, підлітки. Чоловіки гідні до військової служби, були покликані

в Радянську Армію, пішли на фронт.

Так 19 січня 1951 року на загальних зборах колгоспників колгоспів «Спільне життя» і «Друга п'ятирічка» було вирішено об'єднатись в один колгосп імені Суворова.

В селі учнями школи старанно доглядається братська могила воїнів, які загинули в роки Громадянської війни і в роки Великої Вітчизняної війни. Споруджено обеліск Слави, який був відкритий 9 травня 1986 року.

Фельдшерсько-акушерський пункт в с. Громах ФАП почав працювати у 1936 році. Розміщений медпункт був в хаті Луча Семена. Умови праці медпрацівників до 1961 року були дуже важкими, тому що медпункт був в звичайній хаті, не пристосований до їх роботи.

В силу таких обставин медпрацівники в багатьох випадках надавали медичну допомогу хворим на дому. А хворих в післявоєнний період в с. Громах було дуже багато. Хворіли люди в Громах черевним тифом, скарлатиною, кором. В багатьох випадках акушерам приходилось приймати роди на дому. Тільки в 1961 році в с. Громах побудований будинок медпункту в якому було розміщено родильне приміщення.

В селі добре розвинене гончарне виробництво, яке славиться своїм глиняними свистунцями оригінальної художньої форми (птахи, звірі тощо).

Сучасна школа була побудована у 1982 році.

Сільський будинок культури у 1992 році. Асфальт був постелений по центральній вулиці у 1988 році. Був проведений телефон у 1985 році. Сучасне відділення зв'язку працює у цій споруді з 1985 року.

Колгосп імені Суворова реорганізовано в колгосп сільськогосподарське пайове підприємство «Громи» (КСПП) протоколом №3 від 8.11.1992 року. В свою чергу КСПП реорганізовано в Сільськогосподарський виробничий комплекс «Громи» (СВК) протоколом №3 від 9.07.2000 року. СВК у 2002 році було оголошене банкрутом, а в 2007 році ліквідовано.

Газифікація села відбулася в 2004 – 2005 роках. У 2008 – 2009 навчальному році діти шкільного віку усі задієні в навчальний процес і налічують 98 учнів. У селі працює 4 магазини.

Дмитрушки

На території Дмитрушок виявлено 20 археологічних пам'яток, зокрема 6 поселень трипільської культури, 6 поселень доби бронзи та 6 слов'янських поселень черняхівської культури, виявлені останки залізоплавильних печей. Це свідчить, що жит тут вирувало ще задовго до нашої ери. За часів Київської Русі тут жили уличі і, як стверджує Г.П.Бевз, в II ст. н.е. тут кочували кумани.

Коли засноване село точно невідомо. Писемні згадки датуються вже лише 17 століттям. Тоді наші території, які входили до так званого «пустира» були подаровані польському магнату Калиновському. Північну частину Серед жителів була поширена така легенда. Низовина, частина села, заселялась відірваними, роз'єднаними хуторами. Один такий хутір належав двом братам, один з яких звався – Дмитро. Дмитро скоро розбагатів, мав навіть декілька наймитів. Хутір, де жив Дмитро, почав розширюватись та заселяватись. Його почали називати Дмитровський.

В 1845 році в селі нараховувалося 1402 жителі. В цьому ж році побудовано церкву святих Петра і Павла, яка мала 35 десятин землі. До неї входило 398 дворів, 6 вітряків і всі роботи виконувались військовими селянами.

До 1917 року село було під назвою Дмитрівське. А в 1917 році перейменована на Дмитрушки. В селі налічувалось 310 хат, всі вони були глиняні, під соломою. Діяло дві школи. Одна – церковно-приходська початкова, з трьохрічним навчанням і чотирьохкласна земська школа, які існували до 1918 року. В 1922 році школи об'єдналися і утворилась школа з семирічною освітою. В 1954 році був перший випуск учнів середньої загальноосвітньої школи.

В 1930 році сози об'єдналися тоді – утворилося 2 колгоспи ім. Й.Сталіна та ім Ворошилова.

В 1931-1932 році в селі проходило розкуркулення. Понад 20 сімей було вислано за межі села.

Складною була посівна кампанія 1932 року. В Дмитрушках не було такого дня, коли б не вмерло 5-6 чоловік від голодної смерті. Проте цей голод вдалося зупинити. Прихід літа, своєчасна допомога відвернули голод, але не надовго. Взимку 1933 в селі знову почали люди пухнути і вмирати з голоду. Свого піку голод досяг навесні. Померло багато людей. Були такі хати, де вимерли всі

Німці вступили в село Дмитрушки 1 серпня 1941 року. Майже чотири роки село було під окупацією німців. 457 чоловік пішло на війну, 274 – загинуло, 90 вдів залишилось після війни, 53 чоловіка захоронено в братській могилі на вулиці, яка зараз носить назву Червоноармійська.

Після Великої Вітчизняної війни люди сіл і міст взялися за мирну працю. Колгосп почав своє життя в повному розумінні цього слова. На руїнах, що залишились після фашистів.

У 1970 році розпочалося будівництво комбикормового заводу. В цьому будівництві взяли участь всі колгоспи району. В 1972 році завод почав працювати: відкрився цех по виробництву кормів, а в 1973 році - цех по виробництву трав'яної муки.

В 1971 році почала працювати нова середня школа, побудована господарством.

У 1985 році, на базі школи, відкрито музей Бойової Слави, де зібрано матеріали про ветеранів, вдів, село під час окупації, героїв ВВВ Уманщини.

На сьогодні, на території села населенню доступні послуги відділення зв'язку „Укртелекому”, філії „Ощадбанку”, перукарні, швейної майстерні по ремонту та пошиву верхнього одягу, аптеки, комунального підприємства „Дмитрушки”, 4 магазинів.

Гордістю села є загальноосвітня школа I-III ступенів, дошкільний навчальний заклад. Про здоров'я жителів села дбають медперсонал дільничної лікарської амбулаторії, дозвіллям жителів опікуються працівники Будинку культури.

Більшість працюючого населення задіяно на місцевих господарствах: приватне підприємство „Дмитрушки”, відкрите акціонерне товариство „Уманське племпідприємство”, товариство „Вітанко”, міжгосподарський комбикормовий завод.

Доброводи

Зміни в селі Доброводи розпочались відразу після Жовтневої революції, 1917 року. Після закінчення Громадянської війни наше село поділили на три колгоспи: «Побут», «Перше травня», «Нове життя». Кожен колгосп мав свої поля, своє господарство, свого голову колгоспу, бригадирів та обліковців. В кожному колгоспі був свій майдан для діток (так називали дитячий садок). В селі було відкрито фельдшерсько - акушерський пункт. Доброводівська 7-

річна школа була розміщена в трьох різних приміщеннях: в попівській, Мовчанчиній, Кушківій-хатах.

Голод, який розпочався 1932 - 33 роках наклав свій трагічний відбиток на життя села. В голодні 1932-33 роки в селі Доброводи померли більше сотні людей. В 1933 році, хто залишився живий - всі стали працювати у колгоспі.

В 1939 році комсомольці – активісти зруйнували Космо-Даміанівську церкву, збудовану в 1914 році. З цієї цегли побудували двохповерхову школу. 1941 року школа вже була побудована. У вересні 1941 року школа мала гостинно відкрити свої просторі класи для навчання сільської дітвори.

Всі плани сподівання зруйнувала війна з фашистською Німеччиною, яка розпочалась 22 червня 1941 року. З тяжкими боями наші війська відступили. Настало тяжке окупаційне життя. 52 молодих добровідчан було відправлено на каторжні роботи в Австрію та Німеччину. Через два місяці, 9 березня 1944 року, село було визволене від німецької окупації.

У 1969 році в селі було побудовано будинок культури на 750 глядацьких місць.

У 1980 році в селі був побудований красивий двохповерховий дитячий садочок «Світлячок» на 120 дітей.

В 1989 році була добудована і відкрита нова загальноосвітня школа,

У 2005 році довелось потіснитись, тому що приєднали дитячий садок. Коштів на утримання великої дитячої установи не було, тож довелось її закрити.

14.03.1994 року землі колгоспу КСПП "Прогрес" були розпайовані між селянами, які працювали в колгоспі. Всього видано 703 паї на 1 981 га землі.

У 2000 році утворилась агрофірма "Добро". У 2002 році агрофірму було передано Кисілю Анатолію Івановичу. В даний час директором товариства "ЛЕГЕДЗЕНЕ", являється Кисіль Анатолій Іванович та має 576 пайовиків - 1 243 га землі.

На території села утворилось ще й чотири фермерських господарства:

1. Фермерське господарство "Зозуля"- 194,38 га землі
2. Фермерське господарство "Люта -7"- 73, 50 га землі
3. Фермерське господарство "Світ-Лана ОЛВС"- 21,12 га землі
4. Фермерське господарство "Кримяне"- 153,72 га землі

Водні плеса села Доброводи також знаходяться в оренді.

Дубова

Село розташоване на обох берегах річки Ятрань, за 20 км на південний схід від міста Умані. Поблизу села виявлено залишки поселень трипільської культури. Перші згадки як про село Дубова датовані 1515 роком. Із задокументованих джерел в 1795 році в селі проживало 577 жителів.

З 1832 року Дубова стала містечком, що належало поміщику Перетяткевичу. Основним заняттям населення було землеробство і торгівля. У містечку діяла православна церква, дві синагоги, церковно-приходська школа, двокласне училище, лікарня з одним лікарем та двома фельдшерами, дві аптеки, три постоялі двори, дві казенні винні лавки, борошномельний вальковий млин, два водяні млини, вітряк, шість кузень, маслобойня, дванадцять бакалійних лавок, залізно-скоб'яні товари, мануфактура, перукарні, кравці та швачки, фотографія, пошта, базар починався щочетверга та продовжувався два три дні де збирався люд з усіх навколишніх сіл, навіть Кіровоградської області. На річці Ятрань діяв високопродуктивний водяний млин, що належав поміщику Грабовецькому. Збудована нова дерев'яна церква, в 1904 році було збудовано Дубівську лікарню, що працює і до нині.

У 1917-1920 роках в селі відбувалися всі ті процеси, що і всією Україною. На початку березня 1918 року містечко окупували австрійсько-німецькі війська, згодом влада перейшла до повітового комісара уряду Дерикторії.

Радянська влада утвердилася у Дубовій на початку 1920 року. У 1929 році почалася колективізація, створено ТСОЗи, які усуспільнили реманент, худобу та насіння, а потім в 1931 році були реорганізовані у сільськогосподарські артіль. У 1934 році з появою на селі техніки була створена МТС. Від голоду 1932-1933 роках в селі Дубові померло більше 500 осіб.

У 1936-1938 роках в селі було безпідставно репресовано 120 жителів, які були розстріляні або загинули на каторжних роботах, в село повернулися одиниці.

У кінці липня 1941 року над Дубовою нависла ніч німецько-фашистської окупації. 185 жителів села боронили свою Батьківщину в роки Великої Вітчизняної війни, 93- з них загинули,

багато нагороджені орденами і медалями. 98 жителі були насильно вивезені до Німеччини.

У повоєнні роки відбудовувалось зруйноване господарство, налагоджувалось мирне життя у 1956 році три колгоспи були об'єднані в одне господарство, а в 1958 ще приєднано господарства сіл Вільшанка, Вільшана-Слобідка, Корж-Кут, Коржова. За рахунок коштів колгоспу було збудовано цілий ряд важливих для села будов: 1956 р. - «Пам'ятник загиблим воїнам», біля братської могили дев'яти героїв що загинули визволяючи село. 1960-1961р.р. дитячий садок, лазня, контора, ферми, гараж. 1965 р.- стадіон, «Обеліск Слави», на річці Ятрань гідроелектростанцію, яка своєю греблею утворила ставок, 1970 р.- відкрито нову школу на 400 учнів. 1983р.- молочнотоварний комплекс, пришкольній інтернат. В 1994 році під час розпаювання колгоспних земель утворено ТОВ „Дубова”.

В селі Дубова працює Дубівська загальноосвітня школа I-III ступенів, в якій навчаються діти з шести навколишніх сіл, дільнична лікарня нещодавно відсвяткувавши своє 100 річчя, обслуговує хворих з навколишніх сіл, не відмовляє у допомозі і жителям прилеглих сіл Кіровоградської області. Працюють: аптека, аптечний кіоск, філія Ощадбанку, відділення зв'язку, три магазини, торговий павільйон, бібліотека, Будинок культури, 48 чоловік, отримавши землю у приватну власність, працюють на ній самостійно. В листопаді 2007 році до 75 . роковин голодомору в Україні в селі встановлено пам'ятник «Жертвам голодомору».

Заячківка

Село знаходиться у долині р.Ятрань, ліві пагорби якої вкриті лісом, а праворуч простягаються родючі поля. Археологами були знайдені залишки давніх культур, отже цю місцевість люди оселили здавна. Поблизу села виявлено рештки трипільських жител, а також пам'ятники черняхівської культури. У ході археологічних розкопок, що велися тут у 1916, 1926 та 1932 роках, знайдено залишки вжиткових речей давнього населення, яке займалось землеробством, скотарством та рибальством.

Щодо походження сучасної назви села, то існує кілька усних переказів. Одні кажуть, що першим поселенцем у цих краях був чоловік на прізвище Заєць, а згодом і все поселення назвали Заячківкою. Інші стверджують, що у районі Гапчиної долини жили

самолюбиві люди, які любили себе вихвалити і виставляти своє "Я", їх називали "ячками". А територія села формувалась поза цим поселенням - за "ячками". Тому і Заячківка.

З особливою теплотою старожили села розповідають таку легенду. Колись давно у долині р.Ятрані добре родила городина: буряки, морква, капуста. Поласувати цією смакотою збігалися зайці з усієї округи. А коли з'явилися перші поселення на місці сучасного села і почали будуватись, то оповідають, що ніби зайці навіть допомагали забудовникам рити рівчаки для підмурків хат. Люди подружилися з цими звірятами і назвали село на їх честь. Вірити цьому чи ні - то вже справа інша, але народна пам'ять береже таку розповідь і передає від покоління до покоління.

У 1898 році у Заячківці збудовано церковно-приходську школу, учнів в якій навчав солдат царської армії Сергій Мельник. Школа розміщувалася біля церкви. І було в селі ще два водяних млини.

У 1929 році у селі було створено ТСОЗ. А в 1930 році у Заячківці вже був колгосп імені Шевченка. У тому ж році у селі утворилася сільська Рада. На той час у колгоспі було три бригади, 23 корови і 150 коней. У 1933 році на полях заячківського колгоспу працювало три трактори.

У 1950 році заячківський колгосп був об'єднаний з колгоспом с.Сушківки і село підпорядковувалось Сушківській сільській раді.

У 2000 році у селі створене самостійне ТОВ "Заячківка".

Затишок

На території Затишанської сільської ради знаходиться два населених пункти - села Затишок і Політвідділовець.

Історія села Затишок написана із спогадів корінної Затишанки, довгожительки Човганюк Марії Оверківни, 1896 року народження, яка 98 років прожила в ньому, назва села не є випадковою. З розповідей своєї бабусі вона пам'ятає, що село утворилось на початку ХІХ ст. (прибл. 1816). Було тут завжди тихо, спокійно і затишно. Господарем був пан Ліпковський, що мав тут гарний маєток. Навколо маєтку невдовзі виросло село. Люди вирощували хліб, буряки, розводили овець, корів, коней. Зацвіли сади, більшу частину земель займали виноградники.

У трагічний 1933 рік у Затишку з'явилось багато нових

жителів, адже до нього прибилося чимало людей з навколишніх сіл, які шукали порятунку від голодної смерті.

У 1941 році 80 жителів села стали на захист Батьківщини, близько 30 сельчан були насильно вивезені до Німеччини. З фронтів Великої Вітчизняної війни до рідних осель повернулось 48 осіб, а з фашистської неволі - 25 осіб.

У повоєнні роки у Затишку був створений радгосп „Рижавський”, що спеціалізувався на вирощуванні насіння буряків. До 1960 року у радгоспі працювало 10 ланок по 10 осіб у кожній. Всі роботи виконувались вручну, та самовіддана праця давала високі результати. Високі трудові здобутки жителів Затишку уможлилювали покращення добробуту і благоустрою села. Був побудований новий авто гараж, почала діяти ремонтна майстерня, зведений новий будинок механізатора на тракторному стані. У центрі села з’явився гарний сільський клуб. Зведені п’ять двоповерхових будинків по десять квартир, а також 12- квартирний будинок для молодих спеціалістів. Всі дороги покриті твердим покриттям. 1 вересня 1991 року відчинила двері нова школа.

Політвідділовець

Історичних відомостей про виникнення села Політвідділовець ні в яких документах не зустрічається. Селище зовсім молоде. І виникло воно на місці садиби лісника. Ці будівлі служили людям до 70 років. Селище Політвідділовець розташоване на південно-західній межі Уманського району. Забудова села розпочалась у 1932 році, як відділення Рижавського цукрокомбінату. Робітничий колектив складався з приїжджих людей. Всі житлові та виробничі приміщення будувались з глини та дерева. Водою село забезпечувалось з трьох криниць. Ставка в селі не було.

Основним напрямом виробництва відділення Політвідділовець було вирощування насіння цукрового буряка. Паралельно розвивалось тваринництво і зерновиробництво.

Не обминуло село лихоліття Великої Вітчизняної війни. Військовозобов’язані чоловіки були мобілізовані до лав Радянської Армії. На фронтах війни загинуло 11 жителів села. Під час каральної експедиції у 1943 році у селі Політвідділ було розстріляно чотирьох місцевих жителів: Матвійчука, Шевченка, Матвій Козка, Миронова-Криворучко.

На могилі Матвійчука і Шевченка встановлений обеліск Слави.

У важкі роки після війни було відновлено господарство. Уже у 1947 році було досягнуто високих успіхів у виросуванні сільськогосподарських культур.

У 1952 році у селі Політвідділовець розпочалось будівництво житлових будинків. У 1960 році побудовано клуб, 1980-дитячий садок, 1989 - заселено 6 житлових будинків та введено у дію магазин.

У 1990 році було заасфальтовано всі вулиці села.

Серед жителів селища Політвідділовець є воїни - афганці, ліквідатори аварії на Чорнобильській АЕС.

Іванівка

Село Іванівка Уманського району Черкаської області розташоване у верхній течії річки Ревуха (притока Ятрані), за 17 км на північний захід від районного центру м. Умані та за 3 км. від залізничної станції Яроватка.

Територія села лежить на півночі Уманського району. Його площа 5,1 кв. км.

З півночі на південь село простягається більш як на 1 км 200 м, а із заходу на схід більше як на 4 км. Загальна площа 3479.9 га, сільськогосподарських угідь, з них 395 га в межах села.

Всього дворів 797, населення 1242 чоловік.

Територія села розміщена на відрогах Подільської височини, тому більша частина села і околиця – горбиста рівнина, середні висоти рівнини якої – 220 км.

У 1914 році в селі було 800 дворів з числа жителів 2373 особи, з них чоловіків 1215 та 1158 жінок.

Перші письмові згадки про село датуються початком XVII століття, коли село називалося Велика Циберманівка (Цимерманівка). Назва села пішла від прізвища економа-магната Калиновського – Т.Цимермана. У 1795 році у селі було 67 кріпацьких господарств в яких проживало 395 осіб. Ця назва збереглась до 1915 року. І Світова війна дуже змінила топоніміку України і на її карті з'явилися десятки, якщо не сотні Іванівок.

У 30-х роках XIX ст. Цимерманівка належала до військових поселень. Жителі села здавна славилися своїм волелюбним

характером та вмiли захищати себе i своi родини. За часiв Хмельниччини тут розміщувалась козацька сотня Уманського полку. За переказами, серед тих хто підтримав Гонту i Залізняка під час гайдамацького повстання, були i наші земляки.

Після скасування військових поселень село стало казенним селом. Три чверті селян були не письменними. Село не знало лікаря, зате була церква, каплиця, пивнушка i монополька.

У 1920 році в селі утвердилась радянська влада, i на короткий час відчулось певне полегшення в становищі селян.

У 1929-1930 роках в Іванівці було організовано чотири колгоспи: «Колгоспник», «Господар», «Незаможник» та ім.Петровського.

Колективізація, голодомор 1933-го дуже підірвали віковічні традиції сільської громади.

На початку серпня 1941 року німецько-фашистські війська вступили в Іванівку. 59 жителів села було вивезено на примусові роботи до Німеччини. 406 осіб брали участь у боротьбі з німецькими загарбниками, з них 165 загинули. 244 Іванівських односельців полягли на фронтах Великої Вітчизняної війни. 265 воїнів радянської армії загинуло при обороні i визволенні обох сіл в 1941-1944 роках.

В центрі села Іванівка встановлено в 1965 році Братську могилу, пам'ятник Невідомому Солдатові, Обеліск Слави односельчанам та погруддя Т.Г. Шевченка.

В братській могилі с.Іванівка поховано 261 воїн, з них: 59 відомих, 202 – невідомих, 9 офіцерів. Обеліск слави - поховано 190 воїнів , з них 1 офіцер.

Звільнено село від фашистської окупації 8 березня 1944 року.

В 1952 році до господарства „П'ятирічка” приєднали колгосп „Колос” села Яроватка, досить організоване i економічно міцне господарство.

Укрупнене господарство з 1956 року носило назву імені Хрущова, а в 1958 році перейменувалося в колгосп імені Кірова.

З 1960 року в результаті територіальних змін село Іванівка та Яроватка разом з сусіднім селом Берестівець були підпорядковані до Христинівського району, господарство перейменовано в колгосп імені Щорса.

З 1965 року із-за неодноразових клопотань жителів сіл Яроватка, Іванівка та Берестівець перед Верховною Радою України,

названі села знову перейшли до Уманського району, а місцевому господарству присвоїли назву колгосп імені Шевченка.

Сучасне село вже не може обійтись без упорядкованих доріг, щоб і в негоду можна було вільно пройти на роботу, до магазину. Протягом 1975 – 1991 років всі вулиці села асфальтовано. Не впізнати Іванівку. Якою гарною, привабливою стала вона за післявоєнні роки!

Приємною подією для жителів села стала в 1994 році газифікація. В даний час газифіковано все село.

В селі Іванівка працюють: середня школа, дошкільна установа, сільський клуб, бібліотека, аптека, лікарська мед амбулаторія, відділення зв'язку, АТС, відділення ощадбанку, приватні магазини.

Є пристосована будівля для церкви „Українська Православна церква свято-Казанської Ікони Божої матері (Московського патріархату).

Протягом 1975 – 1991 років вулиці сіл Іванівка та Яроватка, території комплексу ВРХ, МТФ, току, інших виробничих підрозділів господарства та закладів соціально-культурного призначення асфальтовано.

В селі функціонує загальноосвітня школа I – III ступені. Мережа закладів культури на території сільської ради представлена двома бібліотеками, будинком культури та сільським клубом.

Колодисте

Розташоване на обох берегах річки Синиці (притока Південного Бугу), за 35 км на південний захід від Умані. У Колодистому виявлено залишки поселень трипільської та черняхівської культур.

За переказами, село виникло у часи Богдана Хмельницького, і його назва походить від слова „колодязь”.

За даними 1900 року у селі проживало 1861 осіб. Основним заняттям населення було землеробство. Із загальної кількості землі (3183 дес.) поміщикам Івану і Августину Іванським належало 1789, церкві - 64 і селянам - 1330 дес. У селі була православна церква з церковно-приходською школою. Три водяні млини належали поміщикам, діяли три кузні та казенна винна лавка.

У 1912 році у селі був збудований цукровий завод, що належав поміщикам Іванським. У роки першої російської революції

1905-1907 років до Колодистого докотилась революційна хвиля.

Радянська влада утвердилась у селі на початку 1920 року. Було створено ТСОЗ, який у 1927 році реорганізували у колгосп "Боротьба". У 1929 році виник ще один колгосп "Нове життя", а у 1930 році вони були об'єднані до одного - "Боротьба".

У 1937-1938 роках безпідставно були репресовані 57 жителів Колодистого, з них 43 - розстріляні (за неповними даними).

Село було окуповане німецькими загарбниками в кінці липня 1941 року. У 1942-1943 роках на території цукрового заводу фашистські окупаційні власті влаштували табір для військовополонених, в якому закатували 500 осіб.

512 жителів села Колодистого брали участь у Великій Вітчизняній війні, з них 182 - загинули у боях з ворогом, 149 - нагороджено орденами і медалями. Село було визволене від німецько-фашистських окупантів 10 березня 1944 року військами II Українського фронту.

На території села міститься Рижавський цукрокомбінат, колективне сільськогосподарське пайове підприємство, гранітний кар'єр.

Коржова Слобода

Село Коржова Слобода розташоване за 35 км від районного центру, площею 94,3 га, налічується 111 дворів в яких проживає 186 чоловік. Село утворилось у 1810 році. У легендах селян, які переходили з уст в уста назва села пішла від пана Коржовського, який проживав в с.Коржова, а в Слобідку направляв людей працювати. Люди залишались, починали створювати сім'ї, так і утворилось село Коржова Слобода.

У 1890 році в селі проживало 733 особи. Головним заняттям селян було землеробство. У 1906 році селяни брали участь у страйку з вимогою збільшення оплати праці.

У 1920 році утвердилась радянська влада, хоча ще кілька років вилонювали рештки різних партизанських загонів та банд, та поступово відновлювався мир. У 1930 році в селі було створено колгосп імені Котовського. У 1934 році було побудовано семирічну школу та комору, яка стоїть по даний час.

Наступним випробуванням для селян стала Друга світова війна. Майже все чоловіче населення пішло на фронт. 3 вересня 1941 року

фашисти окупували село Коржова Слобода. До березня 1944 року вони там верховодили.

Більше 67 односельців не повернулись з фронтів Великої Вітчизняної війни, імена, яких навечно закарбовані на камені братської могили.

У березні 1944 року село Коржова Слобода було звільнено від німецьких окупантів.

У 1947 році в селі був новий голодомор. Багато хто голодовку 47 року намагається пояснити недородом 46 року. Цей мор порівняно з попереднім (1932 – 1933 років) був не такий рясним на смерті, але кілька десятків односельців було загнано в могилу. Чимало людей підірвало здоров'я, що позначилось згодом на наступних поколіннях.

У 1956 – 1960 роках було побудовано сільський клуб, магазин, фельдшерський пункт, ферму, дитячий садок.

У 1961 році колгосп імені Котовського було приєднано до текучанського колгоспу «Україна». У 1966 році – побудовано електролінію.

В березні 1991 року колгосп села Коржова Слобода став знову самостійним господарством під назвою «8 Березня», яке спеціалізувалось на тваринництві та вирощуванні зернових і технічних культур.

У 1992 році було проведено повну реконструкцію електромереж по селу.

У 1994-1996 роках було проведено реорганізацію колгоспу та розпаювання земель.

У 2011 року проведено реконструкцію вуличного освітлення протяжністю шість кілометрів по всій території села. Встановлено пам'ятник пам'яті жертвам голодомору.

На даний час на території села знаходиться ТОВ «Весна», фермерське господарство «Земляни, Орендар ставків - приватний підприємець, два приватних магазина.

Коржовий Кут

Село Коржовий Кут розташоване на берегах р.Бабанки, біля впадіння її у р.Ятрань за 23 км від районного центру.

Поблизу села виявлені два скіфські кургани. Стара назва села - Пилипи.

У 1900 році у селі проживало 709 осіб. Основним заняттям жителів було землеробство. Деякі селяни відправлялись на заробітки у Херсонську та Подільську губернії. Із загальної кількості землі 1069 дес. поміщиці І.Баранецькій належало 7134, церкві - 34, селянам - 322 дес. У селі діяли православна церква, церковно-приходська школа, сільський банк, цегельний завод, що належав поміщиці, водяний млин і дві кузні.

Радянська влада утвердилась у селі на початку 1920 року.

У 1924 році у селі був організований колгосп під назвою "Перемога", у 1930 році - створено колгосп "Нове життя". У 1932 році ці два колгоспи об'єдналися до колгоспу імені Т.Г.Шевченка.

При проведенні насильницької колективізації застосовувались репресивні заходи до заможних селян. У 1937-1938 роках були безпідставно репресовані 14 жителів села.

Село було окуповане німецько-фашистськими військами 1 серпня 1941 року. Жителі брали участь у Великій Вітчизняній війні. 72 - загинули на її фронтах. 10 березня 1944 року с.Коржовий Кут було визволене військами 2-го Українського фронту (частинами 4-ої гвардійської армії). У селі є братська могила, в якій поховано 12 радянських воїнів, що загинули при обороні села.

У 1958 році колгосп імені Т.Г.Шевченка був об'єднаний з колгоспом "Ленінський шлях" с.Дубова.

Колективне сільськогосподарське пайове підприємство с.Коржовий Кут має зерново-буряковий напрямок з розвиненим тваринництвом.

Коржова

Село Коржова розташоване на обох берегах середньої течії р. Ятрань- притоки с. Синюхи. До залізничної і автобусної станції Умань-20 км.

Село розташоване серед чудової природи. Саме тут «круто в'ється» оспівана у відомій ліричній пісні Ятрань. Ця річка тече з заходу, від села Ладижинки прямо на схід, але зустрівши в Коржовій гранітні скелі, круто повертає на південь, приймаючи зі сходу річку Ревуху.

На коржівських землях виявлено декілька поселень трипільської культури: це свідчить, що вже три-чотири тисячі років до нашої ери тут жила значна кількість людей.

В II-У сторіччях нашої ери на землях Коржової проживало декілька поселень черняхівської культури.

Отже, територія села обжита людьми ще сивої давнини, однак коли виникло село Коржова, поки що певних відомостей не маємо. Найдавніші писемні документи, в яких мова йде про Коржову відносяться лише до XVIII століття. Це пояснюється особливостями історичного розвитку Уманщини. Тут протягом тисячоліть людські поселення не раз виникали і знищувалися дотла. Так було від початку нашої ери до XVIII століття.

В 1648-1654 роках населення Уманщини брало участь у Визвольній війні від польського гніту під проводом Богдана Хмельницького.

В 1795 році в селі Коржова було 126 дворів в яких проживали 388 чоловіків та 354 жінки. Село тоді належало графу Потоцькому, але через 15 років він продав його поміщикам Рафаловичу і Метелицькому, які жорстоко знущалися над селянами. Пізніше власником Коржової став польський поміщик Владислав Підгорський.

1755 рік – збудовано дерев'яну церкву в ім'я Пресвятої Богородиці.

1840 рік – збудовано пальцевий млин на річці Ятрань.

Радянська влада була встановлена в 1920 році, створено комнезам.

1929 рік – створено один колгосп імені Мануїльського.

Під час Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років загинуло смертю хоробрих 118 жителів Коржови.

67 жителів фашисти вивезли на каторжні роботи до Німеччини, не повернулось додому -4.

В 1958 році коржівський колгосп імені Мануїльського ввійшов до складу Дубівського «Ленінський шлях» .

В 1983 рік – в Коржовій утворено нове колективне господарство «Авангард».

2000 рік – правонаступником КСПП «Авангард» стало СТОВ «Фенікс».

1987 рік – гостинно відчинила перед юними коржівчанами свої широкі двері новозбудована школа.

Косенівка

Село Косенівка розташоване по обидва береги річки Герасимівка (за 19 км від райцентру). Даний населений пункт межує зі сходу з селом Легедзине Тальнівського району, на півночі - з двома селами Маньківського району (Роги і Молодецьке), а на заході й півдні - з селами Старі Бабани і Танське Уманського району. Тепер це Черкащина, а до січня 1954 року то був Бабанський район Київської області.

Дослідження підтверджують прадавню місцеву легенду про «город Кос». У книзі В. Мищика наведено план Косенівського міста і сказано: «В центрі Косенівського праміста геомагнітною розвідкою було виявлено дві великі будівлі площею 200 кв. м., можливо, вони адміністративні. Шість розкопаних жител мали такі розміри: 68, 110, 215, 125, 123, 50 кв. м.

Інші дослідники пов'язують назву с. Косенівка із фортецею «Кос», що була зруйнована під час монголо-татарської навали у XVI ст., або з переселенцями з Волині, з містечка Косенів.

Є й ще одна версія походження назви села, щоправда косенівці не дуже до неї прислухаються. За цією версією, село ніколи не було заможним і його сусіди, мешканці с. Молодецьке і Рогів Маньківського району та Танського Уманського району, дразнили місцеве населення «косенівцями – зледенцями»

«Вперше в історичних документах Косенівка згадується в 1664 р. Тоді магнату Калиновському належало 60 кріпацьких дворів.

Дійшли до нас і відомості про заняття мешканців Косенівки, важливі для життя селян об'єкти та розташування засобів зв'язку на початку XX ст. «Головне заняття мешканців – хліборобство. Відстань від уїзду до села – 18 верст, від найближчої залізної станції – 14 верст, від поштового – телеграфного відділення – 23 верстви. Залізнична станція носить назву Поташ, поштово-телеграфне відділення – Тальне. В селі нараховується 2387 десятин землі, з якої селянам належить – 1410 десятин, церкві - 37 десятин, поміщиці – 940 десятин. В селі розташовувалися: 1 церква, 3 водяні млини, з яких 2 належить поміщиці, 7 вітряних млинів і 4 кузні, 1 бочка, 4 крокви, хлібний магазин.

З 1923 до 1962 року Косенівка довго «поневірялася» між різними районними центрами: то була Уманського, то Бабанського, то Маньківського, то Тальнівського районів. Цьому сприяло її

«прикордонне» місцезнаходження. Це тепер Косенівка - на межі трьох районів, а колись, ще в XIX ст., вона була в самому центрі Уманського повіту Київської губернії.

Після приходу до влади більшовиків у Косенівці, як і у інших українських селах, все відбувалося за загальним сценарієм: все перейшло у власність комнезаму.

У 1926 році у Косенівці налічувалось 664 господарства, а населення складало 2968 жителів. У селі створено ТСОЗ.

Створення колгоспів проводилось насильницькими методами. Щодо заможних селян проводились репресивні заходи.

У 1930 р. у селі було створено 3 сільськогосподарські артіль та одна промислова з обробки граніту.

У кінці 1932 почався страшний голодомор, який забрав життя багатьох, списки всіх померлих в роки голодомору досі не відомі. За неповними даними вони становили 129 чоловік.

Далі були репресії 1937 - 1938 років, репресовано 27 жителів села, 10 з них – розстріляли.

1941 рік... До Косенівки війна докотилася у кінці липня. Німецька окупація тривала до 8 березня 1944 року, звільнено Косенівку було 4-ю Гвардійською армією, начальником штабу якої був наш земляк, Герой України генерал-лейтенант К. М. Дерев'яно.

336 жителів Косенівки брали участь у Великій Вітчизняній війні, не повернулися додому 134 наших односельчан, серед них уродженець с. Косенівка - герой Радянського Союзу Никифор Михайлович Пархоменко, 119 відзначено урядовими нагородами.

У 1948 році почалася повоєнна відбудова.

У 1956 році закінчено будівництво нового одноповерхового будинку, де розмістилося правління колгоспу та пошта до 1 січня 1972 року.

У 1962 році почалася електрифікація села.

У 1966 році колгосп «Комуніст» розпочав будівництво нового приміщення школи на 560 учнів, і вже 29 грудня 1972 року, на честь 50-річчя утворення СРСР, відкрилися двері нової двоповерхової школи.

У 1993 по 1995 року, біля кладовища був зведений пам'ятник жертвам Голодомору 1932-1933 р.

У 30-х роках селі було створено три колгоспи: ім. Сталіна, «Більшовик» та ім. 17-го партз'їзду. Крім цього, у селі була промартіль по обробці граніту.

У 1950 колгоспи були об'єднані в один («Сталін», «Більшовик», «17-й Партз'їзд») під назвою «Комуніст».

Колгосп «Комуніст» 27 січня 1978 року перейменовано в колгосп «Маяк» в зв'язку з об'єднанням з колгоспом ім. Свердлова (с. Танське).

З 4.02.1993 року колгосп реорганізований у колективне сільськогосподарське пайове підприємство «Косенівка».

У 2000 році КСПП «Косенівка» реорганізовано в сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю. В цей період землі колгоспу та майно роздаються селянам (частками земельного паю).

Травень 2005 рік – в селі було відкрито музей Пам'яті села

У червні цього ж року було відновлено церкву Покрови Пресвятої Богородиці.

2 вересня 2005 року на честь 60-ї річниці закінчення Другої світової війни відкрито музей-садибу К. М. Дерев'янка.

Сьогодні Косенівка – це село, яке мало чим вирізняється з навколишніх сіл. Проживає в Косенівці 889 жителів; дворів у селі 565, з яких 150 – порожні. Площа підпорядкованих сільській раді земель складає 2852,2 га, площа села – 404, 3 га.

На території села знаходиться сільська рада, поштове відділення зв'язку, НВК, Будинок культури, сільська бібліотека, ФАП, діють 4 приватних магазини та 2 бари-столови.

Землі сільської ради обробляють сільськогосподарські підприємства: «Савіт», «Оберіг», «Зозуля» та ТОВ «Райз – Максимко».

Кочержинці

Село Кочержинці розташоване за 5 км на південний захід від міста Умань, на межі південно-західного лісостепу Правобережної України. Місцевість, на якій розташовані сучасні Кочержинці ще в сиву давнину приваблювала людей. Село спочатку носило назву Тихий Кут. Поселення було розташоване за 5 км на південний захід від міста Умань. На території села виявлено залишки 10 поселень, з

яких два-трипільської культури, п'ять-доби пізньої бронзи, одне-черняхівської культури.

Село Кочержинці спочатку носило назву Тихий Кут. Поселення було розташоване за 5 км на південний захід від міста Умань. На території села виявлено залишки 10 поселень, з яких два - трипільської культури, п'ять - доби пізньої бронзи, одне - черняхівської культури.

Коли Україна приєдналася до Росії, то склалося таке становище, що реєстрові козаки розпалися. Дехто з них повернувся до свого села, дехто до своєї рідні, а кому не було куди йти, то шукали притулок на незаселених місцях. Тут спочатку поселились три брати: Кучай і два брати Ємці. Так виник хутір Тихий Кут. В 1713 році вже було 12 дворів. Так з кожним роком число жителів все збільшувалось.

У 1737 році відбулась сходка хуторян-поселян на якій вирішили дати хутору нову назву. Волосний старшина сказав людям щоб вони назвали, як самі хочуть. В цей час до гурту підійшов Гаврило Кочерга. Він попросив щоб село назвали на його ім'я, а за це він дасть три золотих на могорич. Порадившись, люди назвали село Кочержинцями. Волосний писар так і записав: Кочержинці, Київської губернії, Київського повіту, Уманської волості, 43 двори.

Після конфіскації маєтків графа Потоцького Кочержинці стали козацьким селом і потім панів не було. Так воно і залишилося до 1917 року.

В селі збереглася Свято-Покровської церква, зведена на початку XX століття, яка є пам'яткою архітектури місцевого значення.

Між селами Громи і Кочержинці, на хуторі Левада, на початку минулого століття був побудований чоловічий монастир.

В селі народилися Герої Радянського Союзу:

- Зеленюк Йосип Павлович (29 грудня 1914 — 30 квітня 1945);
- Садовський Юрій Володимирович (7 квітня 1920 — 27 січня 2006)

Кочубіївка

Перші відомості про поселення на території теперішнього села відомі з кінця ХУІ століття.

Француз Г.Боплан, який керував відбудовою фортець на Україні (1630 - 1648рр.), зокрема Уманської фортеці. У своїй карті він відмічає населені пункти: на півночі - Буки, Маньківка, Бузівка; на заході - Кочубіївка, Орадівка, Ягубець; на сході та на півдні не відмічено ніяких населених пунктів. Можливо на той час їх і не існувало. Бо навіть річку Уманку він у той бік не продовжив, немов вона протікала між Кочубіївкою та Уманню.

Про місцеве населення Г.Боплан писав: «... зустрічаються взагалі люди досвідчені у всіх промислах, необхідних людині...». Всі вони добре вміють обробляти землю, сіяти, жати і пекти хліб... варити пиво, мед і брагу...».

В 1726 році велика територія Уманщини стає власністю польського магната Францишика - Селезія Потоцького.

Першим поселенцем на даній території був запорізький козак Калінчук. Село в його честь було названо Калінчуківкою.

У реєстрі Уманського козацького полку (1649р.) була Кочубіївська сотня з 204 козаків, яку очолив Гриць Шелест.

У середині ХУІ століття в селі оселився гетьман Кочубей, який проходив через село. З того часу і почали називати село Кочубіївкою.

А можливо пов'язане походження назви села (від слова «кочубій») -той, хто одразу б'є кучу ворогів.

У 1768 року в Кочубіївці нараховувалось 100 кріпацьких господарств, і вже в 1795 році - 140; проживало 394 чоловіки та 368 жінок. У селі була гуральня.

До Городецького приходу приписане с. Кочубіївка, яке розташоване в трьох верстах.

У 1852 році в селі побудована церква в честь святителя Василя Великого, крім церкви ще була церковно-приходська школа, три водяних млини, дві кузні, сільський банк.

В 30-х роках ХІХ століття після конфіскації маєтків Олександра Потоцького Кочубіївка стала казенним селом і залишилась ним до 1917 року.

У 1900 році в селі нараховувалось 366 дворів, жителів - 2209 осіб. Головне заняття землеробство. Із загальної кількості землі 2279 десятин, церкві належало - 40, а решта селянам.

Вся територія села поділена на кутки: Москалівка, Мнихівка, Сороківка, Квашівка, Бочківка, Монькурівка, Зубківка, Козівка,

Бессарабія. Ці назви широко розповсюджені у вжитку жителів села і донині.

З покоління в покоління передаються назви полів - Попове, Сільванишине, Жидкевич, Степ, Юрченкове; назви доріг - Коса, Каменська.

У 1929 році в Кочубіївці було створено два колгоспи: ім.Комінтерну та ім.Карла Маркса.

Перший колгосп очолив Юрченко Сила, а другий - Бас Трохим. У 1930 році колгоспи об'єднались в один - колгосп ім.Комінтерну.

В колгоспі був один трактор «Путіловець», сільськогосподарські роботи велись вручну.

У селян забирали плуги, підводи, коні і т. д. Так проводилась колективізація.

А попереду буде голод 1932-1933 років, мов чорним смерчем пройшов через с.Кочубіївка, померло багато людей, лише на сільському кладовищі поховано 544 жителів.

З 1 серпня 1941 року до 1944 року село було окуповано фашистами. З війни не повернулись 176 односельчан.

На даний період в с. Кочубіївка налічується 449 дворів, проживає 744 жителі з них: дітей до 18 років - 139, працездатного населення - 347, пенсіонерів - 245.

Функціонує загальноосвітня школа I - III ступенів; дитячий навчальний заклад; фельдшерсько - акушерський пункт; Будинок культури, при якому працює хоровий колектив з двадцятирічним стажем, якого знають добре не тільки в селі, а й за його межами; три приватні магазини, церква.

Населений пункт повністю газифіковано, всі дороги з твердим покриттям, водою забезпечено жителів села на 85%, відновлено вуличне освітлення, лінії електромереж, телефонну, транзитом через село Кочубіївка проїжджають автобуси «Христинівка - Черкаси», «Христинівка - Київ», «Христинівка - Умань», Угловатка - Умань.

Основним виробником сільськогосподарської продукції є ФГ АФ «Базис». За останні три роки повністю оновлено тракторний парк, закуплено високопродуктивну техніку.

Краснопілка

Село Краснопілка розташоване на обох берегах р.Ревухи (притока Ятрані), на автошляху Київ-Одеса, за 14 км на північ від районного центру та залізничної станції Умань.

На території та поблизу села виявлено залишки 15 поселень, серед яких сім - трипільської культури, одне - доби пізньої бронзи і п'ять - черняхівської культури.

Народна пам'ять береже перекази про походження назви села. За однією з них на місці теперішнього села було червоне макове поле - Краснопольє, а згодом і Краснопілка. Інший - доносить відомості, що неподалік села було містечко Краснобул. І коли воно було знищене татарами, то вцілілі жителі перейшли на поле і заснували селище Краснопілка.

Село відоме з 1653 року.

У 1768 році у Краснопілці було 95 дворів, а в 1795 році у 96 дворах проживало 290 чоловіків і 245 жінок.

У середині XIX ст. село відносилось до військових поселень (з того часу збереглась назва однієї частини села - Москалівка, де були розміщені військові казарми).

За даними 1900 року у с.Краснопілці було 392 двори, жителів -1837 осіб. У селі діяли православна церква, двокласна народна міністерська школа, церковно-приходська школа, чотири водяних млини, шість вітряків, дві кузні, фельдшер, аптека, казенна винна лавка, хлібний магазин.

При селі Краснопілка знаходилась ферма поміщика І.Чепурківського, якому належало 230 дес. орної землі. На фермі працювало 10 селян.

З розвитком капіталістичних відносин поглиблювалось майнове розшарування селян. У селі були заможні селяни, які володіли землею у кількості 18-25 дес. і використовували найману робочу силу, а були малоземельні, що мали 2-5 дес.

Радянська влада утвердилася у селі на початку 1920 року.

Перша сільськогосподарська артіль була створена у 1930 році.

У 1937-1938 роках були репресовані 13 жителів села.

Село було окуповане німецько-фашистськими загарбниками у кінці липня 1941 року. За період окупації 200 осіб були вивезені на примусові роботи до Німеччини. Село було визволене військами 2-го

Українського фронту 11 березня 1944 року у результаті Умансько-Боташанської операції. 53 радянські воїни, що загинули під час визволення села, поховані у братській могилі. 225 жителів Краснопілки були активними учасниками Великої Вітчизняної війни, з них 87 - удостоєні орденів та медалей, 129 - віддали життя за Батьківщину.

У селі встановлено пам'ятник на братській могилі воїнів-визволителів Краснопілки та обеліск Слави односельцям, які полягли у роки Великої Вітчизняної війни.

У повоєнні роки жителі села відбудовували порушене війною народне господарство.

У 1993 році на основі колгоспу "Пам'яті Леніна" організовано колективне пайове сільськогосподарське підприємство "Краснопілка" зерново-бурякового напрямку з розвиненим тваринництвом.

Максимівка

Обабіч мальовничої річки Синиця розкинулося село Максимівка.

За іменем першого поселенця його назвали Максимівкою. Точної дати його заснування не можна назвати, але за твердженнями історика Похілевича, воно було вже відоме в другій половині XVII століття.

Археологи, досліджуючи Уманщину на виявлення давніх культур, відкрили на території Максимівки залишки двох поселень черняхівської культури, та виявили сліди металургійного виробництва.

В другій половині XVII століття Максимівка, як і чималі землі з селянами по поріччі річки Синиця дісталися польському магнату Феліксу Словіцькому. В цей час в селі діяло три кузні, гончарі виготовляли глиняний посуд. Діяла церква, побудована в кінці XVII століття. Виростали нові будинки, вирізалися ліси і чагарники, освоювалися нові площі землі. На кінець XIX століття в Максимівці проживало 1655 жителів. Загальна кількість землі становила 1530 десятин; поміщику Словіцькому належало 727 десятин, церкві 54 десятини, 749 десятин припадало на 1642 селян, тобто по 0,45 десятин на одного жителя села.

В 1857 році збудована нова церква на місці старої, що згоріла

внаслідок пожежі в 1852 році. Нова церква, що повністю зберегла архітектуру попередньої, існує ще і до нині. Вона занесена до історичних пам'яток дерев'яного зодчества, становить історичну цінність і оберігається державою. Ще в ХУІІ столітті максимівчани збудували греблю, перекривши річку Синицю, і створили водоймище

В 90 –х роках ХІХ століття в Максимівці побудували церковно – приходську школу, яка мала чотири класні кімнати.

В 1900 році в Максимівці діяли три кузні, чотири гончарні круги, сім ткацьких верстатів, до десятка прядок.

На початку ХХ століття в Максимівку проникають соціалістичні ідеї.

Остаточо радянська влада утвердилася в селі Максимівка у січні 1920 року .А незабаром в селі створюється комітет незаможних селян.

22 червня 1941 року Максимівку сколихнула страшна звістка - війна. 24 червня 30 чоловік були мобілізовані до війська. Всього 186 жителів села встали на захист Вітчизни. 134 з них – нагороджені орденами і медалями. 56 жителів села не повернулися до рідної оселі, до рідної сім'ї, вони своїм життям заступили шлях ворогу, впали смертю хоробрих на фронтах Великої Вітчизняної війни. До Дня Перемоги в 1875 році в центрі села їм було споруджено Обеліск Слави, на якому викарбовані імена полеглих у Великій Вітчизняній війні героїв – Максимів чан.

10 березня 1944 року село було звільнено від німецько – фашистської окупації військами Другого Українського фронту.

В лютому 1967 року за волевиявленням максимів чан, Максимівка відділилась від Юрківки. Максимівський колгосп назвали іменем Г.І.Петровського.

Оксанина

Село розташоване на обох берегах річки Небелівки, — одній із приток Ятрані. Ділить село навпіл автошлях Умань-Кіровоград. За тридцять кілометрів на захід знаходиться районний центр та залізнична станція Умань.

Територія села займає площу 532,9га. Нині в селі проживають 1140 громадян у 634 садибах.

Про достеменний час заснування села історичних довідок немає, але археологічні знахідки свідчать про поселення, що існували за часів трипільської культури, а нинішня автомагістраль — в давнину — ділянка Чорного шляху, — давала змогу селу бути на перехресті і культур, і значних історичних подій. Нинішню назву села задокументовано 1768 року. На той час в селі нараховувалось 61 двір, церква. У 1869 році в селі вже функціонувало 226 дворів, а перед першою світовою війною в Оксаниній мешкало 4158 жителів.

У Великій Вітчизняній Війні 1941-1945 років 542 жителі села воювали в лавах радянської армії. 244 — полягли в боях. 124 нагороджені орденами і медалями. Два з них стали Героями Радянського Союзу: двічі Герой Радянського Союзу, генерал армії Черняховський Іван Данилович народився в селі Оксанина. Тут споруджено музей видатному земляку. Його ім'я носить Оксанинська загальноосвітня школа I-III ступенів, та колективне сільгоспідприємство.

Гордиться село і ще однією визначною історичною особистістю — тут народився Герой Радянського Союзу, полковник Лобода Тимофій Тимофійович.

Нині в Оксаниній на фінансуванні сільського бюджету знаходяться сільський Будинок культури, бібліотека, ФАП, дитяча дошкільна установа, музей І. Д. Черняховського та господарські комунікації загальносільського призначення: водогін, вуличне освітлення.

На території села функціонують два стадіони, які повністю обладнані для занять спортом усіх верств мешканців.

Село Оксанина зі своїми громадськими, освітніми, мистецькими та господарськими установами у плані благоустрою та доброго громадського порядку досягла значних успіхів. Однак рівень здобутків села став ще вищим дякуючи закінченню газифікації населеного пункту.

Острівець

Село Острівець знаходиться на межі Черкащини та Кіровоградщини, на березі річки Ятрань. Одним крилом село припало до лісового масиву - урочища з гарною народною поетичною назвою «Зелена брама».

Історії виникнення села ніхто не знає. Відоме воно з кінця XVIII століття. На рубежі 18 і 19 століть село називалось Капітанське, бо жив

тут поміщик Капітанов. Через деякий час село купив поміщик Драгановський. Саме при ньому село дістало назву Острівець. Існує дві версії походження такої назви. Перша - село назване на честь управляючого Островецького. Друга - його назва походить від довжелезного острова, що лежить у межиріччі Ятрані і Оксанки.

В 1928 році в селі організовано колгосп.

Не обминули село і важкі роки голодомору. В 1932-1933 роках в селі Острівець було 360 дворів. Голодна смерть спіткала більше 200 чоловік (дані не точні).

Село Острівець Уманського району на початок війни налічувало 365 дворів, в яких проживало 890 чоловік. На території села були розміщені два колгоспи, в яких налічувалось 70 корів, 250 коней, 40 пар волів, одна грозова автомашина. В селі працював сільбуд, медпункт.

На початку Великої Вітчизняної війни із села було мобілізовано в ряди Червоної Армії 168 чоловік, з яких 76 чоловік загинули на фронтах.

На жаль на даний час не залишилось вже в скелі жодного учасника бойових дій. З 95 чоловік, які були примусово направлені на роботу в Німеччину та Австрію, нині в селі проживає 11 чоловік. Станом на 2008 рік територія Острівця розширилася до 230га. Населення Острівця складає 452 чоловіка.

Паланка

Село Паланка Уманського району Черкаської області розташоване на пагорбній рівнині Придніпровської височини в центральній лісостеповій частині України, у верхів'ї річки Паланка (притоки р. Уманки).

Перша згадка про село Паланка в історичних документах датується XVI ст. і співпадає в часі з виникненням козацтва на Україні .

Назва села слово «Паланка» тюркського походження, яке увійшло у вжиток українських козаків в XVI ст. Згодом паланкою називали район, територію на Запорізьких вольностях. Найповніше пояснення слова «паланка»: - адміністративно-територіальна одиниця (округ) у Запорозькій Січі. Паланку очолював полковник, який зосереджував у своїх руках всю військову, адміністративну, судову і фінансову владу. Отже село Паланка – козацьке село.

Територія на якій розміщене село Паланка відноситься до трипільських поселень. Під час археологічних розкопок у Паланці, а

також у прилеглих землях (Серидина, Кобзарівка) було віднайдено три поселення трипільської культури.

В урочищі Зелений Гай було виявлено два зольники, що характерні для племен білогрудівської культури.

Також навколо села виявлено – три поселення періоду черняхівської культури.

У давньоруську добу на місці теперішнього села Паланки, зокрема західної його частини, було місто Кудрин (Кудрик). Під час монгольської навали в XIII столітті місто було вщент зруйноване. Від Кудрина залишилася одна церква, та й та пішла під землю. Старожили кажуть, що в урочищі Дубина є закидана криниця. Якщо на Великдень до схід сонця прикласти до неї вухо, то можна почути дзвін. Це місто так і не відновили. На полі «Середина» і сьогодні знаходять пам'ятки тієї доби : залишки будівель, посуд, перепалену глину. Після оранки поля досить чітко видно навіть напрями вулиць, так вважають місцеві мешканці.

У 1664 році Паланку було спалено, але згодом за сприяння уманського полковника Михайла Ханенка, село відбудували, а пізніше за його кошти збудували православну церкву Святої Параскеви. У 1856 році на місці цієї церкви було побудовано нову, дерев'яну. На жаль у 60-х роках XX ст., в період антирелігійної пропаганди, пам'ятник архітектури було розібрано на дрова. Залишився лише кам'яний цоколь та кілька поховань відомих сільських священників.

На початку XX ст. була майже завершена велика цегляна церква, яку у лихоліття першої світової і громадянської війни розібрали. Нинішня церква – колишнє приміщення церковно-приходської школи.

У XVIII ст. село Паланка стало державним («казеним»), а точніше було передане до відомства військових поселень.

Село не мало вулиць, хати розташовувались розкидано, без системи. Взагалі в Паланці розрізняли не вулиці, а кутки: Бовтик, Бурти, Жабокрич, Стрілиця, Москалівка, Кобзарівка, Качурівка, Силківка та інші.

В XX ст. радянська влада в Паланці була встановлена остаточно 15 січня 1920 року.

У 1930 році в селі вже діяв колгосп «Провідна зірка».

1 серпня 1941 року – чорний день в літописі села, його захопили фашисти.

10 березня 1944 року після 955 днів окупації, Паланку було звільнено від німецько-фашистських загарбників.

Після воєнних лихоліть село почало відроджуватись разом з ним і відбудовувався колгосп, який носив ім'я М.І.Калініна.

В 1956 р. у Паланці було побудовано сільмаг, відкрито Будинок культури, чи не перший в області. 1 травня відкрив двері новозбудований дитячий садок на 120 ліжок. Було введено в експлуатацію власну електростанцію, яка освітлювала територію колгоспного двору, громадські будівлі і частину села. Радіофіковано було 90% помешкань.

У 1958 році було побудовано пологовий будинок і медпункт.

У 1970 році було відкрите нове типове приміщення Паланської середньої школи. Добудовано дошкільну установу. Завершено спорудження двоповерхового адміністративного будинку. Працює новий торговий центр, кафе відкрито новий стадіон. Центр села прикрасили три багатоквартирні двохповерхові будинки, гуртожиток на 100 місць.

У 1991 році в приміщенні колишньої церковно-приходської школи відновила свою діяльність українська православна церква московського патріархату.

В 2007 році сільський Будинок культури один з перших в районі газифіковано. При Будинку культури діють жіночий фольклорний колектив «Паланочка» та дитячий танцювальний ансамбль, які також є частими учасниками усіх районних свят.

Посухівка

Село розташоване за 30 км на південний захід від районного центру і залізничної станції Умань. Через село протікає притока Південного Бугу р.Синиця.

Перші письмові згадки про Посухівку датуються 60-ми роками XVII ст. Назва його, за народними переказами, походить від назви першої вулиці села. Знаходилась вона на найвищій частині місцевості; де лежить поселення, і колодязі, навіть на дуже значній глибині, не давали води. Цей район називали "Посухою", а все село стали називати "Посухівкою".

Усі жителі та 3405 дес. землі належали польському пану Францу Бржозовському.

У 1914 році Посухівка була великим селом, яке складалося з

660 дворів, в яких проживало 1800 осіб.

У 1930 році у Посухівці проведено суцільну колективізацію її результатом стала поява двох колгоспів. Весною 1931 року колгоспи були об'єднані до єдиного господарства під назвою "Колгосп імені Жовтневої революції".

Під час голодомору 1932-1933 років 299 жителів села - 213 дорослих та 86 дітей загинули голодною смертю. На честь світлої пам'яті жертв рукотворного лиха 9 травня 1993 р. на сільському цвинтарі було відкрито пам'ятник. Голод у Посухівці був повністю подоланий лише після того, як було зібрано урожай 1934 року.

У 1938 році у селі було відкрито семирічну школу.

З 30 липня 1941 року до 10 березня 1944 року Посухівка була окупована фашистськими військами. У 1941 році 142 жителі села пішли на фронт Великої Вітчизняної воювати проти ненависних загарбників, 74 з них назавжди залишились на полях тієї війни; повернутись до рідної домівки змогли лише 68 уродженців села. На каторжні роботи до Німеччини фашисти вивезли 200 молодих посухівчан.

Тут народився і жив Д.Т.Левченко. За мужність і героїзм, виявлені ним у 1938 року у боях біля озера Хасан, він удостоївся високої нагороди - звання Герою Радянського Союзу.

Після закінчення війни жителі села розпочали відбудову поруйнованого господарства. У серпні 1954 року було здійснено об'єднання сіл Посухівки та Антонівки і утворено єдину Антонівську сільську Раду. У 1959 році були об'єднані й колгоспи.

Проведені заходи привели до того, що Посухівка почала поступово занепадати. Більша увага приділялась розвитку виробничого потенціалу та соціальної сфери Антонівки (центральна садиба господарства). Обурені цим жителі Посухівки у 1966 році під час звітних зборів зажадали від районного керівництва роз'єднати господарства і на знак протесту покинули збори. Однак досягти своєї мети вони змогли лише у листопаді 1987 року. Силами колгоспу було збудовано 18 жилих будинків з підсобними спорудами, закінчено будівництво ФАПу, добудовано та розширено магазин, баню. Здійснено капітальний ремонт тваринницьких приміщень для громадського стада.

Пугачівка

Село Пугачівка розкинулось у мальовничій північно-східній частині Уманського району Черкаської області, біля річки Ревухи. Віддаленість села від районного центру 12 кілометрів. Площа села 170 гектарів.

В селі налічується 327 дворів. Всього жителів 615.

Село відоме із XVI століття. Давня назва села Ксензівка (у Пугачівка село перейменовано у 1945 році).

Село розміщувалось вздовж річка Ревухи на підвищенні, яке нині називається Лиса Гора. В північно-західній частині села, також на пагорбі, стояв панський маєток. Тут жив польський ксьондз. В селі був польський костьол. Звідси, очевидно і походить назва села Ксензівка. В 1595 році в селі була побудована православна церква в даний час Київського патріархату

Неподалік від панського будинку, з південного заходу на північний схід протягся великий яр - Казін яр.

Школа в селі була ще до революції 1917 року. Спочатку церковно-приходська – 4 класи, потім після революції відкрили 7 класів. Спеціального приміщення не було, тільки в 1969 році було відкрито нову школу. В 1981 році її було закрито через те що село вважали не перспективним і діток в селі було дуже мало. А в 1988 знову відновили навчання в школі.

Хвилею прокотилася революція 1917 року. Потім утворилися колгоспи. Спочатку у селі їх було 2: «Зірка» і «Більшовик». В 1933 об'єднались в один ім. Ворошилова.

Не минули село голодомор (померло близько 750 чоловік, яким встановлено Пам'ятний Хрест на сільському кладовищі в 1990 році), репресії, війна, 102 чоловіки пішли захищати рідну Вітчизну. Пам'яті тих, хто не повернувся височить у сквері Слави гранітний обеліск. Прізвище яких викарбовано на ньому і який відкрито в 1970 році. На території села знаходиться Братська Могила воїнів, які загинули при визволенні села.

В кінці 70-х років стало село дільницею колгоспу ім. XXII з'їзду КПРС (центр - село Дмитрушки). І лише в 1987 році утворено колгосп ім. Гагаріна. З лютого 1997 року колгосп ім. Гагаріна реорганізовано в КСП «Пугачівка», а потім в ВТФ «Сяйво».

В квітні 1988 року утворилась в селі сільська рада, яка складалась з 25 депутатів. На даний час сільська рада складається з 15.

В селі створено два фермерських господарства: «Росинка» та «Зустріч».

Рогова

Село Рогова знаходиться за 55 км на південний схід від Умані та лежить на берегах колись повноводної та швидкоплинної Ятрані. Ця місцевість була заселена людністю здавна, бо на околицях села виявлені залишки кам'яного віку та трипільської культури. Назва села походить від прізвища Рогов, який був чи то першим поселенцем на цих землях, чи першим їх власником.

Рогова, як і більшість сіл Уманщини, у XVIII ст. стає власністю Потоцьких. Згодом 1406 дес. землі володіла поміщиця Пізанська, а 40 дес. належали сільському священику.

Жовтневі події 1917 року також не обминули рогівчан. У роки громадянської війни воюючі сторони почергово змінювали одна одну: червоні, білі, зелені, махновці, денікінці, гайдамаки.

З переходом до мирного життя село спробувало жити по-новому. Було організоване "Товариство сприяння допомоги бідним".

З 1928 року у селі розпочато колгоспне будівництво. Створений колгосп називався "Плугатар". У 1933 році рогівчани пережили трагедію голодомору.

Мирний розвиток села був перерваний Великою Вітчизняною війною, з фронтів якої не повернулись до рідних домівок 97 рогівчан.

У повоєнні роки рогівський колгосп почав носити ім'я Леніна. У 1958 році село Рогова було об'єднане з селом Острівець до одного колгоспу під назвою "Дружба".

У 1989 році колгосп "Дружба" був роз'єднаний і у Роговій колгосп назвали "Колос", згодом він був реорганізований у колективне пайове сільськогосподарське товариство.

Родниківка

Село розташоване у верхній течії річки Кам'янки (притока Уманки), за 10 км на північ від Умані. Люди проживали тут здавна, адже на території та поблизу Родниківки виявлено залишки двох

поселень трипільської культури, двох – доби бронзи, одного – зарубинецької та чотирьох – черняхівської культури.

До 1946 року село називалось Війтівка (можливо було власністю уманського вїйта). Час виникнення села не встановлено, але відомо, що у першій половині XVIII ст. воно вже існувало. У 1768 році у ньому налічувалось 55 дворів, а в 1795 році у 104 дворах мешкало 660 жителів.

У 1914 році 537 родниківських дворів володіли 2234 дес. землі. Розподілена вона була нерівномірно. 100 господарств мали менше 2 дес. землі. Тих, що мали від 2 до 3 дес. було 92, від 3 до 4 – 129, від 4 до 5 дес. – 87 господарств. 60 дворів володіли 5-6 дес., а тих, що мали більше 6 дес., було 69. Великих поміщицьких господарств не було, оскільки Родниківка, як і навколишні села, належала у цей час казні. Однак, у господарствах Чепраковського і Миронюка використовувалась наймана праця малоземельних селян. Жовтневі події 1917 року принесли зміни у Війтівку. Земля була перерозподілена на всі сім'ї відповідно до їх чисельності.

У роки громадянської війни чимало жителів Війтівки були у лавах Червоної армії.

Поступово у селі утвердилася радянська влада, а згодом у селі було створено сільську раду.

У 1927-1928 роках у селі було організовано два колгоспи. Один з них – „імені Шевченка” – об'єднав заможних жителів Війтівки, а в іншому – „Незаможник” – об'єднались сільські бідняки. Вони проіснували недовго, і в 1929 році були об'єднані до єдиного колективного господарства „Червоний боець”. У цей час проводились суцільна колективізація з її реквізиціями, насильством, підпалами, самовільним знищенням скотини, вбивствами.

Новим випробуванням на стійкість і мужність для вїйтівців, які і для всього українського народу, була Велика Вітчизняна війни. У ній взяли участь 365 жителів села, з них 173 – полягли смертю хоробрих за Батьківщину, 116 – нагороджені орденами і медалями. 1953 року на братській могилі встановлено пам'ятник визволителям села від фашистських загарбників.

У повоєнні роки заліковували нанесені війною рани і в 1957 році у сільських оселях загорілись електричні лампочки, були освітлені вулиці та центральна частина села. 1958 рік змінив обличчя села: у Родниківці з'явилося чимало добротних будинків селян, розпочалось будівництво дитячої дошкільної установи та трактор-

ного парку, розроблений і почав реалізовуватись загальний план реконструкції села. За високі сільськогосподарські показники, колгосп був учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки.

У травні 1960 року у сільському клубі з'явилась кіноустановка з двома кіноапаратами, урочисто відкрито дитячу дошкільну установу. У вересні того ж року громадськість села урочисто відзначила 100-річчя з дня заснування школи у Родниківці.

У 1961 році колгосп „імені Т.Г.Шевченка” було реорганізовано в учгосп „Родниківка” Уманського сільськогосподарського інституту.

У селі народилось чимало відомих людей. Серед них – А.С.Хуторян (літературний псевдонім – Антон Лісовий) — український письменник; відомі майстрині декоративного розпису Я.О.Гоменюк та С.О.Гоменюк. Саме сестри Ярина та Софія Гоменюк прославили рідне село, надихаючи своїм чудовим мистецтвом не одне покоління земляків.

Ропотуха

Село знаходиться за 24 км на південь від райцентру та залізничної станції Умань по обох берегах середньої течії р.Ревуха (притока Ятрані). У письмових документах село згадується з першої половини XVIII ст. Однак, місцевість ця ще здавна була зайнята численними поселеннями. Підтвердженням цього є те, що на території та поблизу села, за результатами археологічних розкопок, виявлено залишки 19 поселень, з них три - трипільської культури, чотири - доби бронзи і сім - черняхівської культури.

Про заснування села його жителів розповідають таку легенду. У другій половині XVIII ст. запорізький козак Іван вподобав місцину на узліссі поряд з невеликою річкою. Тут він збудував собі житло, обробляв лан землі, обзавівся деяким господарством. Дружиною в козака була роботяща та вродлива Мотря. Здавалося, що щасливішого чоловіка годі й шукати. Все він мав: повагу січових побратимів, ладне господарство, красуню-дружину, роботящі руки якої не знали втоми. Та все-таки одна прикрість не давала козакові спокою. І пояснювалась вона надзвичайною сварливістю Мотрі. А оскільки Івану доводилось досить часто відлучатись, залишаючи господарство на руки дружини, то й підстав для того, щоб вилаяти чоловіка, у неї було більше, ніж достатньо. Злі язики запевняли, що

турецькі й татарські загони тільки тому десятою дорогою обходили хутір, що побоювались Мотриноного язика. За сварливий характер та гучний голос її й прозвали Мотря-репетуха. З часом хутір, на якому почали селитись інші люди, стали називати спочатку Репетухою. А на початку XVIII ст., коли проходив реєстр населених пунктів України, російський чиновник записав назву села у власному перекладі. З тих пір село стало називатися Ропотухою.

У 1768 році у Ропотусі налічувалось 80 кріпацьких господарств. А вже у 1795 році їх було 118, і в них проживало 816 осіб. Село, як більшість сіл Уманщини, належало польському графу Потоцькому. 28 серпня 1763 року у ньому було відкрито дерев'яну Успенську церкву. За 21 рік після цього, у 1784 році при церкві було відкрито школу.

У 1809 році Ропотуху та ще два села Потоцький продає іншому польському пану - Людвігу Шолайському. Згодом, як придане дочки Шолайського, село потрапляє у власність графа Тишкевича. З 1900 року Ропотуха входить до складу Київської губернії, Уманського повіту, Ладижинської волості. На той час за селом числилося 1739,5 дес. землі, з яких поміщикам належало - 117, церкві - 33,5, селянам - 1429, іншим "сословіям" - 160 дес. Панська земля оброблялась за шестипільною системою, селянська - за трипільною. На території Ропотухи функціонували православна церква, церковно-приходська школа, казенна лавка, цегельний завод, п'ять вітряних млинів і дві кузні. Значна частина сільських трудівників не мали класної землі, а тому змушені були найматись до пана, або йти на заробітки до Херсонської губернії.

У середині лютого 1918 року у Ропотусі приступили до розподілу панської землі. Але завершити цю справу не встигли, бо у село ввійшли німецькі окупаційні війська. І тільки у березні 1919 року жителі села завершили розподіл землі, обрали сільську раду і створили комітет бідноти.

Упродовж 1929-1930 років на території села було створено чотири колективні господарства - "Нове життя", "Перемога", "Червоний лан" та "ім. Шевченка". У кінці 1930 року відбулось їх укрупнення. "Нове життя" і "Перемога" об'єднались у колгосп "Ударник", а "Червоний лан" та "ім. Шевченка" - колгосп "Більшовик".

Трагедія голодомору 1932-1933 років не обминула і Ропотуху. Як і в більшості сіл Уманщини, тут ніхто не знає точної кількості її жертв. Але старожили села пам'ятають величезні могили,

куди звозили трупи померлих. Багато родин вимерло повністю.

Не встигли селяни відійти від однієї біди, як село чорним крилом накрила інша - війна. У Великій Вітчизняній війні брали участь 268 жителів села, з них 140 - загинуло, 96 - нагороджено орденами і медалями.

1951 року на могилі воїнів-визволителів встановлено пам'ятник, а 1967 - обеліск Слави односельцям, які полягли у боротьбі з гітлерівськими окупантами.

У повоєнні роки ропотуські трудівники самовідданою працею відбудовували зруйноване господарство. Щедра земля давала високі врожаї. У 1951 році обидва колгоспи були об'єднані, а в 1958 році до нього приєднано і село Шарин. З 1960 року об'єднаний колгосп називався "ім. Горького". З 1975 року до нього входило і село Фурманка.

У 1984 році у селі Фурманка було утворене власне господарство, а у 1987 році від'єдналось село Шарин і утворило окреме господарство.

Піківець

Село Піківець – адміністративно-територіальна одиниця, розташоване за 2.5 км на схід від районного центру м. Умань, паралельно автомагістралі Київ-Одеса.

Село відоме з XVIII ст., однак на його території люди жили з прадавнини. Ще у 1918 році між Уманню і Піківцем проводились археологічні розкопки, у результаті яких виявлені залишки давньої культури.

У 1949 році у Чорному лісі у верхів'ї р. Інгулець виявлені залишки культури перехідного періоду від пізньої бронзи до раннього залізного віку. Ця культура склалася на місцевій Білогрудівській. Поселення чорнолісців знайдені й на Уманщині. На полі у напрямку від щєбеневого заводу до р. Уманки з південного боку Піківця виявлені залишки Чорноліського поселення. Тобто, територія Піківця і його околиці була заселена давно.

Щодо самої назви села, то існує декілька версій. В ті часи, коли виникло село Піківець на Вінниччині та й інших землях України пани дуже пригноблювали людей, знущалися з них. Терпіти було несила, тому люди тікали на інші землі, які пустували, обживали їх, і так утворювались нові села. Затримувалися втікачі і на землях Уманщини, так як в ті часи тут було багато вільних земель, були густі

ліси, а сіл було мало. Звідси впливає перша версія назви села: його заснували втікачі з містечка Піково, що на Вінничині (в давнину село називалося Піковці, пізніше Піковець). Інша версія (з розповідей старожилів села) говорить, що за часів Б. Хмельницького тут була велика кузня, де кували зброю (піки). І вже жителі села молодшого покоління розповідають, що коли дітьми пасли худобу на берегах ставків, то знаходили наконечники пік.

Ще розповідають, що колись в селі жив чоловік, який тримав багато овець. І коли говорили про село, то казали так: „це те село, де піки, і де багато овець (звідси назва пік-овець). Так село стало називатися Піковцем. Яка з версій найдостовірніша, досі ніхто не знає, тому що в архівних джерелах сказано дуже мало, але за офіційними даними всі схиляються більше до першої версії, що село заснували втікачі з Вінниччини.

Загальна площа території сільської ради складає 926 га, в т.ч. площа населеного пункту 209.3 га. Розпайовано 595.3 га землі, з них – 395.7 га в адмінмежах Піківецької сільської ради і 199.6 га в адмінмежах Гереженівської сільської ради. Створено 99 га земель резервного фонду, землі запасу становлять 26 га, з них 13.8 га – рілля. Землі водного фонду – 15.8 га передані в оренду фізичним особам. Населення села становить 752 жителі. В адмінмежах сільської ради розташовані такі підприємства: ВАТ „Укртелеком”, АТЗТ „Автосервіс”, ЗАТ Уманський „Агрошляхбуд”, ТОВ „Уманський гран-кар’єр”, ВАТ „Уманьягрохім”, ТОВ „Уманьхімагро”, ТОВ „Агроальянс”, ЗАТ „Агріматко-Україна”, ПСП „Плай”. ТОВ „Уманьхімагро” та ПСП „Плай” (створено після ліквідації с/г підприємства в селі) орендують земельні паї жителів села. Також в селі є приватне фермерське господарство „Колос”.

Повністю зроблено газифікацію села та установ, які функціонують на його території, село телефонізоване, завершується робота по освітленню сільських вулиць.

В селі Піківець працює НВК „Загальноосвітня школа І-ІІ ст.-дитяча дошкільна установа”, де навчається і виховується 70 дітей. Першу медичну допомогу жителям села надає фельдшерсько-акушерський пункт. В селі функціонують три приватні магазини. Закладами культури на селі є сільський клуб та бібліотека. За площею і кількістю населення село Піківець завжди було невеликим, хоча орної землі було набагато більше, ніж зараз.

Була навіть загроза ліквідації села в часи військових поселень на поч. 40-х XIX ст. (населення Піківця тоді становило 213 ревізійних душ).

З трьох сторін село оточене лісами. З північного боку і заходу до села підступає Білогрудівський ліс, з південної сторони панський ліс, названий так тому, що посаджений був при панові, який тримав село. В цьому лісі є дуже красиве місце – Юркові скали. Старожили розповідають, що ще тоді, коли не було лісу, на його місці було поле. Обробляв його один трудолюбивий чоловік, якого звали Юрко. Поле те доходило до самих скал, тому їх і назвали пізніше Юрковими. Внизу біля лісу є ставок, млин, які також носять назву панські. Млин збудовано у 1893 р.

З південного боку Піківця протікає річка Уманка, там же знаходиться поле історико-культурного призначення, де знайдено залишки поселень чорноліської культури. Вся балка з південного боку села від Панського ставка аж до Уманського гранкар'єру називається Гонтів яр, що пов'язано з національно-визвольним рухом – Коліївщиною. Жителі села, колишні працівники того ж гранкар'єру розповідали, що коли знімали верхній шар ґрунту, щоб зривати камінь, то знаходили там похованих людей (кістяки), які лежали рівно один біля одного. А старожили розповідають, що там колись у давнину був польський цвинтар.

За селом зі східної сторони є ще одна балка (так званий попів берег), де протікає невеличка річечка, можна сказати – струмок. В селі є шість штучних ставків, які носять назви: Перший, Другий або Шкільний, Третій, Артемів, Заводський, Панський. В центрі села біля сільського клубу жителями села та учнями школи в 60-х рр. Було розбито парк, посаджено дерева, кущі. В селі є обеліск Слави (1965 р.), в 1992 р. відкрито меморіальний комплекс воїнам-односельцям, які загинули у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр., братська могила (1970 р.) в цьому ж парку, братська могила на сільському кладовищі (1955 р.), могила Невідомого солдата на сільському кладовищі (1941 р.). В 1992 р. з ініціативи сільського голови С.П. Бузівського встановлено пам'ятник „Жертвам голодомору 1932-1933 рр. від односельчан” на сільському кладовищі і хрест на спільній могилі померлих від голоду односельців.

За всю історію існування села, як уже було сказано, відомостей про нього в архівних документах дуже мало. Пізніше деякі матеріали друкувались в місцевій пресі. Перша книга, де надруковано матеріал про село, „Книга пам'яті України. Черкаська

обл.” (1996 р.), пізніше вийшов з друку „Нарис історії Уманщини” (2001), де зібрано відомості про кожне село Уманського р-ну, в т.ч. про Піківець. Пізніше вийшла книга пам’яті „Реабілітовані історією” в 5 кн. (2006 р.), „Мандри Україною”, „Золота підкова Черкащини” (2007), куди ввійшов ресторанно-етнографічний комплекс села „Млин”. І нещодавно вийшла з друку книга пам’яті с. Піківець „Піківецьке сільське кладовище” (2008).

Рижавка

Розташоване село на обох берегах річки Ятрані, за 25 км на південний захід від Умані. Ця місцевість була заселена людністю давно, бо на території села виявлено залишки кількох поселень доби бронзи та черняхівської культури. На одному з двох могильників черняхівської культури розкопано понад 50 поховань.

Село існувало до XVIII ст., але точних відомостей про його заснування нема. Навкруги сучасного села простягалися величезні лісові зарослі, які були схованкою для багатьох розбійників. Тому 5 часом це місцевість почала називатись Різавкою. Згодом ця назва зникла, а місцеве поселення стали називати Рижавкою.

У XVIII ст. село Рижавка належало графу С.Потоцькому, який згодом передав його своєму адвокату Адамові Мощенському. З часом Рижавка перейшла у спадок його синові - Йосипу Мощенському, який у 1846 році разом з с.Колодистим продає його поміщикові С.Ф.Косовському. Є письмові згадки про село того часу: "Рижавка, село при реке Ятрани, окружена значительными лесами, из коих простирающийся к западу от села называется Жупаннѣм, а к востоку - Гайдамацким. Жителей обоего пола 1813, земли - 4196 дес..." Назви лісів засвідчують, що вони були пристановищем гайдамаків, які боролися за ліквідацію польсько-шляхетського гніту.

У XIX ст. село збільшилось і в 1873 році в ньому було 292 двори, в яких проживало 1653 жителі. У 1827 році у Рижавці була побудована перша на Київщині цукроварня, яку за десять років жителі села спалили. Ще у першій половині століття у селі були дерев'яна церква, цегельний завод (200 тис. цеглин у рік) і церковно-приходська школа. У 1851-1854 роках у селі була побудована цегляна церква, яка існує і до сьогодні.

На початку XX ст. у селі було 593 двори, в яких проживало 3183 жителі. За селом числилось 3797 дес. землі, з яких 105 - на-

лежали церкви, 2140 - селянській общині, а 1552 дес. були власністю поміщиків Івана і Августина Іванських.

У період російської революції 1905-1907 років рижавські селяни теж страйкували, вимагаючи підвищення заробітної платні до 1 крб. за день.

Коловорот подій 1917 року не обминув і Рижавку. То проголосувалась радянська влада, то з німецькими окупантами повертались поміщики; частина жителів села воювала в радянській армії, а інша частина - в українській армії Симона Петлюри; побували тут і загони Нестора Махна, і частини Григорія Котовського, і денікінські загони. Тільки у 1920 році у селі встановлюється радянська влада.

У серпні 1920 року у селі був організований комітет незаможних селян і створена сільська рада.

Улітку 1922 року у Рижавці була створена артіль ім.К.Маркса, яка обробляла 120 дес. землі. У селі почала працювати чотирикласна школа.

У 1930 році у селі було створено ще чотири колективні господарства - "імені Шевченка", "Червоний заможник", "Нове життя" і "Комінтерн". На кінець 1930 року у колгоспи було об'єднано 80 % селянських господарств, а у 1931 році всі двори увійшли до створених колективних господарств. Наслідком сталінської політики суцільної колективізації став голодомор 1933 року, унаслідок якого 60 % населення Рижавки вимерло. Пам'ятник, відкритий у 1990 році, нагадує сучасним і майбутнім поколінням села про це страшне народне лихо.

Знесилене голодом село все-таки піднялося на ноги, але не довгим було мирне життя. 28 липня 1941 року фашистські загарбники ступили на рижавську землю. Біля 200 осіб було насильно вивезено з села на каторжні роботи до Німеччини. У приміщенні школи та в учительських квартирах окупанти розмістили комендатуру Рижавського куца, де проводили жорстокі розправи над мирними жителями навколишніх сіл.

254 - нагороджені орденами і медалями, 104 - загинули у боях за Батьківщину. За визволення села віддали своє життя 16 воїнів і два офіцери, які захороненні біля будинку колишньої школи. 1967 року був поставлений обеліск Слави односельцям, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

У відбудовні післявоєнні роки заліковували рани, заподіяні війною. У листопаді 1950 року довоєнні колективні господарства були об'єднані до колгоспу "ім. К.Маркса", за яким закріплювалось 3504,7 га землі. Він проіснував до грудня 1992 року і був реорганізований в колективне сільськогосподарське пайове підприємство "Рижавка".

Свинарка

Село розташоване за 28 км на схід від районного центру та залізничної станції Умань, по обох берегах річки Ревухи (притока Ятрані).

Час виникнення села невідомий. Хоча люди почали селитись на його території ще з давніх-давен, але такі поселення неодноразово до тла винищувались ворожими нападами. Це підтверджують і археологічні розкопки, які виявили на території Свинарки та навколо неї більше десяти поселень трипільської та черняхівської культур та доби пізньої бронзи.

У 1726 році село, як і багато інших, перейшло від польського магната Калиновського до іншого польського багатія – графа Потоцького. Новий власник примушував селян сплачувати феодалну ренту грішми. Їх натуральне сільське господарство давало саму мізерну кількість. Щоб розрахуватись з шляхтичем, хліборобам доводилося за безцінь збувати продукти свого господарства, а самим досить часто жити впроголодь. Але ще більш нестерпним їх становище виявлялося тоді, коли магнат здавав село в оренду. Діставши його, звичайно на три роки, посесор намагався у прямому розумінні вибити з трударів максимальні прибутки.

Жорстоке гноблення змушувало селян підніматися на боротьбу. Приблизно у 1757 році вони разом з жителями сусідньої Бабанки напали на посесора (орендаря) Гоголя і забрали награване ним добро на суму більше 8 тис. злотих.

У 1768 р. селяни із Свинарки взяли участь у повстанні „Коліїщина”.

За участь О.Потоцького у польському визвольному повстанні (1830-1831) у 1832 році Свинарка, разом з іншими маєтками, була конфіскована царським урядом і перейшла у відання військового міністерства. Для укрупнення населених пунктів адміністрація військового поселення у 1842 році переселила жителів Свинарки до Бабанки.

Жилося військовим поселенцям дуже важко. Вони мали дотримуватись суворого режиму, який до дрібниць регламентував кожен їх крок.. Військові поселення не виправдали покладених на них сподівань, вони не стали політичною опорою царизму. Жорстока експлуатація, дикі знущання кріпосників-офіцерів викликали серед поселенців численні повстання. Унаслідок цього, починаючи з 1858 року, поселення ліквідовувалися, а селяни переводилися на становище державних. У 1862 р. жителі Свинарки були переселені на свої старі садиби і утворили окреме, нове село.

За даними Всеукраїнського перепису 1858 року у Бабанці (разом з жителями Свинарки) налічувалося 927 чоловіків і 920 жінок.

Перша світова війна і революційні події 1917 року круговертю пройшлися і по Свинарці. У 1919 році у селі виник компартійний осередок. З 1921 по 1923 рік у селі проводилось землевпорядкування. У 1924 році 14 бідняцьких господарств були об'єднані в артіль „Октябрівка”.

У 1929 році у Свинарці був створений перший колгосп. У 1932-1933 роках жителі Свинарки терпіли голод і за досить умовними підрахунками третина з них загинула голодною смертю. Про ці жертви нагадає меморіальний знак, встановлений у 1993 році на сільському цвинтарі.

У 1941 році все доросле населення Свинарки пішло захищати Батьківщину. Більше 120 односельців не повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни. На Обеліску Слави навечно закарбовані імена героїв боротьби з фашизмом, а полегли за визволення села знайшли вічний спокій у братській могилі.

У повоєнні роки відбудувалось зруйноване і відшкодовувались збитки, заподіяні війною. У 1950 році економічний розвиток господарства досягнув довоєнного рівня. У 1958 році колгосп ім. Кірова був об'єднаний з колгоспом „Шлях до комунізму” села Бабанки, а в 1970 році колгосп був реорганізований у радгосп. У 1991 році жителі Свинарки створили власне господарство – колгосп „Зоря”.

18 лютого 1994 року на базі колгоспу „Зоря” створено колективне сільськогосподарське підприємство „Зоря”. 1304,7 га земель було передано в колективну власність. Ці землі після роздержавлення могли приватизуватися. В 1996 році ці землі були розпайовані серед працюючих в господарстві, визначено 376 земельних часток-паїв розміром 4,21 умовних га.

В березні місяці 2000 року на базі КСПП „Зоря” створено товариство з обмеженою відповідальністю „Обрій -2000”.

Власними силами селяни не змогли обробляти землю, тому земельні паї та майно було передано в оренду Спільному Українсько-Французькому підприємству „ДАКО”.

З 2005 року землі передано в оренду ТОВ „Згода”, яке працює на них по цей час.

44 власники земельних паїв вийшли з своїми частками і працюють самостійно.

З 1991 року в селі діє сільська рада, село налічує 256 дворів, населення складає 360 чоловік. Працює сільський клуб, фельдшерський пункт. Сільські дороги, протяжністю 15 км, переважно без твердого покриття, село не газифіковано.

Собківка

Село розташоване за 15 км на південний захід від міста Умані. Виникло воно у процесі розвитку торгівлі (чумакування).

Уперше Собківка згадується у XVIII ст. як власність графа Потоцького.

На початку XX ст. у 203 собківських дворах проживало 1027 жителів. Саме тоді у селі була заснована церковно-приходська школа. У селі до останнього часу збереглася дерев'яна церква, побудована на кошти жителів села У 1870 році. Ще У 1900 році У селі була кузня та дві приватні крамниці, в яких продавались сіль, сірники, тютюн і газ.

У 1912 році у собківській школі навчалось 73 учні.

У 1917 році влада встановилась не відразу і тільки у 1928 році група бідняків об'єдналась у два ТСОЗи, на базі яких у 1931 році був створений колгосп "Відповідь інтервентам".

З 1 серпня 1941 року до 9 березня 1944 року тривала фашистська окупація села. На каторжній роботі до Німеччини було насильно вивезено 70 молодих дівчат та юнаків. На фронтах Великої Вітчизняної війни воювало близько 250 собківчан, 96 з яких віддали своє життя за Батьківщину. Імена загиблих навіки вкарбовано у каміньobelіску Славу, що спорудили у 1984 році вдячні земляки у центрі села. А в братській могилі на території Собківського лісництва покоються останки ще 26 воїнів, що загинули у роки Великої Вітчизняної війни.

У повоєнні роки село розбудовувалось і розвивалось. У селі побудовано 5 км доріг з асфальтним покриттям. У 1974 році побудоване двоповерхове приміщення школи на 200 учнівських місць. У 1985 році відкрив двері сільський Будинок культури на 300 місць.

З 1964 по 1985 рік Собківка підпорядковувалась Полянецькій сільській раді. У 1985 році внаслідок розукрупнення колгоспів утворено Собківську сільську раду, якій підпорядковується село та Собківське лісництво.

Старі Бабани

Село Старі Бабани розкинулось в горбистій місцевості, біля невеличкої річки Ревухи, стиснутої гранітними берегами. Кількість жителів села Старі Бабани 1708 чоловік з них у працездатному віці - 934 чол.; пенсіонери – 414 чол.; дітей віком до 18 років – 360 чол.; молоді від 18 до 35 років – 493 чол.

За переказами, на цій території ще в XII – XIII століттях існувало стародавнє місто, а коли на місто напали татаро монголи, воно було повністю зруйновано. Вдалось залишитися тільки двом стареньким бабусям, які сховалися біля річки в землянці. Від цього і пішла назва Старі Бабани.

Але більш вірогідним є інше пояснення, за яким назва села Старі Бабани походить від слова «бабен», яке в тюркських мовах означало «місто», що дійсно існувало на місці села. Означення «Старі» з'явилося значно пізніше, можливо, тоді, коли виникло інше поселення з подібною назвою (це може бути село Бабанка) для розрізнення старого і нового поселень.

Згадується, що в 1629 році в с.Старі Бабани було 224 двори.

Давнє місто було дуже велике. В ньому, за переказами, знаходилося 9 монастирів. Це місто було зруйноване і спалене в XIII – XIV століттях. При розкопах на території села знайдено залишки цегляних стін, монети і речі старовинного походження, які зараз знаходяться в Уманському краєзнавчому музеї. А на садибах Халатяна Сергія і Танасійчук Михайла збереглися вали висотою до 11 метрів під якими проходить підземний хід. Довжина ходів невідома, але це свідчить про те, що у минулому тут була фортеця по обороні міста. Входи в тунелі у 1900 – 1905 роках засипані.

В селі є урочище «Чернече», назва якого походить від слова «чернець». Це говорить про те, що в цьому місці був монастир.

На даний час на території села діє Старобабанівська православна церква св. Архистратига Міхайла Московського патріархату.

При в'їзді в село розташоване сільське кладовище, скраю якого стоїть пам'ятник жертвам голодомору, який встановлений 1993 році з граніту.

А в самому центрі села височить обеліск Слави, який встановлений 1967 році. Півколом біля підніжжя обеліску – меморіальне плита, на якій викарбувало прізвище 252 односельчан, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни.

В центрі села на території сільського Будинку культури братська могила, яка була встановлена в 1945 році з надгробною плитою виготовлена з граніту, могила обнесена металевою огорожею. На сільському кладовищі у 1970 році встановлено індивідуальну могилу з граніту.

В другій половині XIX століття в селі відкрилась школа грамоти, яка розміщувалась в селянській хаті. Учителями були дяки. Навчання проводилось тільки на слов'янській мові. Такий порядок навчання існував до 1890 року. У 1900 році в селі збудували школу, в якій навчалось більше як 50 учнів. Школа збудована за рахунок громади, яка коштувала їй 2000 карбованців. 1914 року збудовано цегляну школу, в якій навчалось 4 комплекти. Школа вже працювала в двох приміщеннях, з кожним роком кількість учнів у школі збільшувалась. Навчання при окупації не проводилось. 8 березня 1944 року село було звільнено бійцями Червоної Армії. У 1946 році відбувся перший післявоєнний випуск 10 класу.

На околиці села було побудовано стадіон районного значення.

Територія села розташована на давній тектонічній структурі – Українському щиту, тому село багате на магматичні корисні копалини.

Перші наукові дослідження місцевого гранітного родовища відносяться до 1851 р., а в 1890 р. почали розробку родовища і постачали Старобабанівській граніт на будівництво залізничної колії Вапнярка – Цвітково. Видобування і обробка граніту вимагала певних знань і вмінь. Тому з Підмосков'я в село приїхала бригада каменотесів для навчання жителів села каменотесного ремесла. У 1925 році в селі було створено кустарну артіль каменотесів. Великі

обсяги граніту видобували в селі з відкриттям кар'єру «Клин» у 1932 році.

На території села існують шість кар'єрів, де добували і добувають граніт і сьогодні.

В другій половині 1929 року в нашому селі почалась колективізація, був організований перший колгосп «Перемога». В нього вступило спочатку 150 господарств. 1930 році в селі організовано ще 3 колгоспи: «Незаможник», «Ворошилова», «Петровський».

З лютого 2000 року реформовано в ТОВ ім. Кутузова та ТОВ «Нива – Агро». З червня 2005 року по березень 2006 року на територію села вели свою господарську діяльність ТОВ «Деметра плюс Соя». На даний час земельні ділянки (паї) орендує ТОВ «Чорна Кам'янка».

Степківка

Центр сільської ради, розташоване на південний схід від райцентру Умань, на відстані 12 км, на мальовничих берегах річки Ятрань.

Площа населеного пункту - 250 га.

Кількість населення - 373 особи, дворів – 296.

На території села знайдені залишки трипільського поселення за 2 км на схід за течією річки Ятрань.

Мальовнича місцевість крутих скелястих берегів річки Ятрань, зручна переправа, поряд ліс та степ, струмкові притоки річки з балок, що прилягають до її долини - все це привернуло увагу людей і саме тут виникло поселення Степківка, за яким на південь починався степ, що очевидно послужило нагодою для назви села.

Коли Умань визначилось як містечко, виникла необхідність охороняти його під нападів з півдня. Тому на Ятрані виникає військове поселення Степківка, в якому був невеликий кавалерійський сторожовий загін.

З часом відпала потреба військового поселення, але військові оселились на прилеглих землях, дали продовження і оновлення селу.

В Степківці визначалися заможні, середняцькі та бідняцькі сім'ї. Займались селяни в основному землеробством та скотарством, але чималий прошарок селян чумакував.

Досить довгий час степівська земля зазнавала лиха від нападів з Півдня, але люди знову повертались сюди, обживались. Чисельність населення коливалась із давніх давен по причинах спалювання села, фізичного знищення. Тільки в кінці ХУІІІ-ХІХ ст. та у ХХ ст. в Степківці постійно проживало 2-3 тисячі осіб і така кількість жителів змінювалась через епідемії та голодні роки.

В період колективізації з трьох колгоспів було організовано один. До колективізації додалась ще одна трагічна сторінка в історії села. Це голодомор 1930-33 років та репресії, які забрали з села біля тисячі жителів, половина з яких померло від голоду.

На фронт Великої Вітчизняної війни пішло 250 чоловіків, 120 з них загинуло, 126 молодих степківчан було вивезено до Німеччини на примусові роботи, 9 з яких не повернулося.

З 1950 р. по 1962 р. в селі інтенсивно розвивається виробництво. В 1963 році відбулося об'єднання колгоспу ім. Енгельса з Сушківським колгоспом "Зоря комунізму". У 1988 році, колгосп ім. Енгельса села Степківки став самостійним господарством.

На даний час на землях Степківської сільської ради функціонують: магазин, ФАП, філія Ощадбанку, поштове відділення, сільськогосподарські підприємства різних форм власності. Школа знаходиться в с.Сушківка (5 км).

З давніх часів збереглася невеличка частина дівочого степу, ділянка землі понад ставком у вершині Ятрані по правому берегу. Тут є 14 видів рідкісних рослин, які росли в умовах степу в цих краях. Зараз це Степківській ландшафтної-ботанічний заказник, який оберігається законом.

Сушківка

Розташоване село за 12 км на південний схід від Умані, на берегах р.Уманки.

На території та поблизу села виявлено залишки 16 поселень, серед них три - трипільської, дев'ять - черняхівської культур та три - VII-IX ст.

У XV ст. існувало селище поляка Сушківського, а у 1657 році татари відступили від Сушківки, бо вона була добре укріплена. У 1664 році містечко Сушківка належало магнатові Калиновському, у

ньому налічувалось 143 двори. Згодом воно, як і вся Уманщина, стає власністю графа Потоцького.

У другій половині XIX ст. у селі було 1309 жителів. У 1860 році у Сушківці було відкрито церковно-приходську школу.

На початку XX ст. у Сушківці було 210 дворів. У 1900 році населення складало 2019 осіб, з них, 1012 - чоловіків і 1007 - жінки. У селі була церква, водяний млин, крупорухка і олійня, що належали Мельнику Феодосію.

Хвиля революційних подій У 1905-1907 роках докотилась і до Сушківки. Жовтневі 1917 року в Сушківці. Розпочалася боротьба за встановлення радянської влади. У роки колгоспного будівництва селі було створено три сільгоспартілі - "Нове життя", "Друга п'ятирічка" і "Червона зірка".

Мирне життя було перерване війною. У Великій Вітчизняній війні брало участь 311 жителів села, з них 176 - загинуло, 183 - за мужність і відвагу, виявлені у боротьбі проти фашистських загарбників, нагороджено орденами і медалями. За роки фашистської окупації на каторжні роботи до Німеччини з села було вивезено 280 юнаків та дівчат. У Сушківці встановлено пам'ятник на братській могилі воїнів-визволителів села.

У повоєнні роки заліковувались рани, заподіяні війною. У 1950 році три Сушківські артліли були об'єднані у колгосп "Зоря комунізму", до якого включили і село Заячківку, а У 1963 році - і Степківку.

Танське

На берегах трьох річок Ревухи, Герасимихи і Куцої розкинулось село Танське. З архівних документів село відоме з 1805 року. Назва «Танське» походить від польського магната офіцера Танського. Село було казенне.

У 1842 році село стало військовим поселенням.

Між 1833-1942 роками село майже повністю знищила чума і поповнилось воно переселенцями. В 1842 році село стало військовим поселенням.

1931 -1933 рр. голод забрав із села майже 500 жителів

1934 рік відкрито клуб і бібліотеку.

1937 рік репресії: забрано 27 осіб, повернулось в село -5

1938 рік - зруйновано церкву

1940 – 1941 Пішли на фронт близько 500 односельців, повернулось – 154, з них пропали безвісти – 57, загинули – 178 осіб. Окупація тривала 31 місяць 9 днів.

10 березня 1944 року Танське було визволене від німецьких окупантів.

1970 рік було побудовано сільський ФАП та аптеку.

1974 рік - відбудовано стару церкву.

1975 рік - побудовано двоповерхову школу на 320 учнів.

1977 рік - листопад місяць – відкрито Обеліск Слави.

Встановлено пам'ятник Жертвам голодомору на території кладовища.

В 1996 році проведено розпаювання земель господарства та майна.

В січня 2001 року землі господарства передані в оренду ТОВ «Агрокомплекс».

Сучасне Танське – село трударів. У ньому проживають хлібороби і каменотеси, медичні працівники і вчителі, поштарі і підприємці – люди різного віку і занять. Усі вони однаково люблять свою землю, свою малу батьківщину, дбають про те, щоб рідне село було привітним для кожного.

Текуча

Село розташоване на берегах р.Ятрані та її притоки Текучої, за 25 км на південний схід від Умані. На території та поблизу села виявлені дев'ять поселень, з них три - трипільської культури, два - доби бронзи і чотири - черняхівської культури.

Достовірних письмових підтверджень часу виникнення села ще не виявлено, але є згадки про село 1732 року. Тоді воно належало до Уманського ключа володінь графа Ф.С.Потоцького. До того ж, на території нинішнього села ріс непрохідний ліс. Згодом через нього почали прокладати дорогу, що пізніше назвали Одеською. Лісничим був Левков Іван, який був першим жителем села, що почало будуватись на очищених від лісу схилах та берегах річки Текучки, а згодом і вздовж річки Ятрані. Ймовірно, що назва річки дала назву селу. А інший архівний документ вказує, що у середині XVIII ст. поселенці Текучі (прізвище) заснували село.²⁷⁰

У 1763 році у селі було побудовано церкву (уніатська) Іоанна Богослова. В 1775 році в Текучій був 91 двір.²⁷¹

У 1900 році у селі було 515 дворів. 3 4219 дес. землі, 1898 належало поміщикові Шувалову, а 58 дес. — церкві.

У 1912 році на кошти земства у Текучій було будовано церковно-приходську школу і ремісниче училище, згодом реорганізоване у школу.

Револуційні події 1917 року втягнули у вир і жителів Текучої. З допомогою Чорноморської бригади Червоної армії вся земля була конфіскована і роздана селянам. Але у 1918 році за підтримки німецьких окупаційних військ до села повернувся поміщик Петровський і знову відібрав землю у селян. У тому ж році у Текучій були створені комнезам і комбід.

У 1929 році у селі були створені перші колгоспи - "В єдності сила", "Червоний незаможник", "Червоний боєць", "Шлях до комунізму", "імені Шевченка". У 1932 році з п'яти текучанських колгоспів утворились два, у 1952 році вони були об'єднані до колгоспу "ім. Хрущова", згодом - "Україна". Упродовж 1959-1990 років до колгоспу "Україна" був приєднаний колгосп ім.Котовського с.Коржова Слобода. У березні 1990 року село Коржова Слобода від'єдналося від Текучої, а в 1993 році текучанський колгосп був реорганізований у КСПП, а згодом - у СП "Текуча".

У Великій Вітчизняній війні брало участь 298 жителів Текучої, з них 186 - полягло у боях з фашистськими загарбниками. 214 - нагороджено орденами і медалями. Житель села М.Пастушенко, що загинув від рук фашистських окупантів, брав участь у партизанському русі.

У повосенні роки село відбудовувалось і розбудовувалось. У 1956 році був збудований Будинок культури на 400 місць, у 1992 році розпочато будівництво нової школи. У селі 609 будинків, 70 % яких капітальні, головна вулиця села під твердим покриттям.

У 1993 році на базі колективного сільськогосподарського підприємства "Україна" створено українсько-німецьке підприємство з іноземними інвестиціями у формі товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) "Агрофірма Текуча".

Томашівка

Час виникнення с.Томашівки невідомий, але першій половині ХУІІІ століття село вже існувало і в 1764 році в ньому було 40 кріпосних господарств.

Літні люди розповідають, що першим поселенцем був Тиміш, який займався виробництвом горшків. За його іменем і пішла назва села.

В 1926 році, а потім в 1928 році проведено розкопки. Учасники розкопок розповідають, що приблизно 5 тисяч років тому, на місці де зараз розташована південно-західна частина села, було поселення. Знайдені знаряддя праці та збіжжя підтверджують, що люди займались хліборобством і гончарством, а також скотарством.

До 1918 року в селі була сільська управа, церква Казанської Божої Матері і двокласна школа. В 1998 році бувшу школу реконструйовано в церкву Кочержинського приходу.

Навчання в двохкласній школі проводилось російською мовою, а основним предметом був „Закон Божий”.

На даний час в Томасівському навчально-виховному комплексі навчається 40 учнів, при НВК працює дитячий садок, який відвідує 15 дітей.

Населення села 535 осіб, яких обслуговує 2 магазини, фельдшерський пункт. До послуг населення Будинок культури на 350 посадкових місць, який побудований в 1968 році

Гордістю Томашівки є річка Ятрань, яка бере початок в північній частині села і доповнює красвид села трьома ставками. Неподалік витоків р.Ятрань росте сад барона Мейєндорфа, висаджений на початку 20 століття.

В центрі села, по ініціативі громадськості, в 1969 році встановлено обеліск Слави. На трьох бронзових плитах викарбовано прізвища 97 воїнів-односельчан, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. При вході до обеліска встановлено надгробну плиту, в знак шани і поваги жителів села до двох невідомих воїнів, які загинули 10 березня 1944 року звільняючи село від німецько-фашиських загарбників.

У вересні 1993 року, на сільському кладовищі споруджено пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 років.

В 1929 році в селі було організовано колгосп ім.Комінтерна. З 1945 року колгосп носив ім'я Ватутіна, з 1978 року називається „Ятрань”. В квітні місяці 2005 року господарство стало агро цехом №2 ВАТ „Уманьферммаш”, з листопада 2006 року входить до складу ДП „Ілліч-Агро-Умань”, агроцех №2.

7 вересня 2006 року в селі відбулась історична подія – пуск природного газу.

Фурманка

Село Фурманка розташоване за 20 км. на південь від м.Умані. На відстані 2,5 км. від села пролягла магістраль Київ-Одеса. Займає мізерну площу нашої планети: всього 1630 га. З цієї площі 1500 га. Орної землі і лише 130 га. займають помешкання громадян села.

Назва села таїть в собі історичну легенду про походження, і зводиться вона до того, що один вельможний пан за спасіння свого життя пожалував своєму фурманові земельку у власність на березі річки. Це і був початок нового поселення. А так, як землі поселення були власністю фурмана то село, коли згодом стало розростатися, і назвали його Фурманкою.

З давньої історії Фурманки певних відомостей немає. Однак відомо, що село було засноване у 18 столітті в часи заселення півдня України. Відомо також, що село було власністю Потоцьких, у 1809 році село було продано польському пану – Людвігу Сокальському, а згодом перейшло у власність Шолайського і Мощенських. У 1842р. Михайло Мощенський передав Фурманку своєму зятеві Флоріану Опочинському, після смерті якого новим власником села став його син Михайло. У першій половині XIX ст. у селі була побудована дерев'яна церква, оскільки попередня згоріла в 1844 році. Також у селі була церковно – приходська школа, один млин водяний і чотири вітряних млини.

В 1920 році організовано комітет незаможних селян В 1928 році організовано перший колгосп ім.. Т.Г.Шевченка, в який ввійшло 13 господарств.

В 1929 році було створено ще два колгоспи: «Нове життя» та «Перемога».

Страшною віхою пройшов по селу. Голодомор, за роки голодомору з 1930 по1933рр. в селі померло за неповними даними близько 896 чоловік. Вимирали цілі сім'ї, родини. Були випадки людоїдства. Уже вкінці 1933 року в селі було організовано їдальню для сиріт та тих, хто ходив у колгосп на роботу. Їм раз у день давали юшку. Тому селяни були змушені іти до колгоспу. Таким чином до 1934 року всі селяни стали колгоспниками.

1941 року мирну працю людей перервав зенацький напад німецько-фашистських загарбників. Разом із усім народом з гітлерівцями боролися і 209 громадян села Фурманки. Загалом від рук фашистських катів під час війни загинуло 107 чоловік, 17 не

повернулося з Німеччини, 11 пропало безвісті.

До революції 1905 року в с. Фурманка була церковно-приходська школа, яка розміщувалася у простій хатині. В школі було 3 класи, навчалось 55 учнів. Після Жовтневої революції в 1938 році у селі побудували нову 7 річну школу. Був у селі і клуб, який теж облаштували у сільській хатині. Була і бібліотека, яку називали хата-читальня.

На сьогоднішній день у селі функціонують сільська рада; сільський Будинок культури; сільська бібліотека; сільський ФАП,; поштове відділення. Працюють у селі і 2 торговельні точки. Продуктовий магазин та господарський магазин. У селі налічується 290 дворів. Сільськогосподарські землі орендує приватне сільськогосподарське підприємство ПРАТ «РАЙЗ-МАКСИМКО».

Шарин

Село Шарин розкинулося на дві неглибокі балки, що тягнуться з північного заходу на південний схід. Зі сходу на захід, майже впритул, його обперезав ліс, з якого виривається біла стрічка збудованого асфальтного шляху, і яка тягнуться повз усе село, гублячись на небосхилі.

З переказів відомо, що назва села Шарин походить від назви бідних селян, які мали невеликі наділи землі біля річки Ятрань. Селян цих звали Шарлатанами, жили на хуторі в декількох хатинах понад двісті років тому назад, і тільки з часом хутір почав збільшуватися до сучасних розмірів.

Село і вся земля навколо належала графу Потоцькому. Він володів майже всією землею, якої було до 1479 десятин. Пізніше земля належала поміщику Глимбоцькому та орендареві Глайзнеру. Лише 1/3 частини всієї землі належала селянам, при чому вся була непридатна до обробітку.

У 1913 році побудована школа на 3 класи.

У 1917 році земля була передана в користування селянам.

В 1930 році, в лютому місяці було засновано колгосп «Більшовик»

1932 -1933 роки - страшний Голодомор, який скоїв 338 жителів села.

Війна - Чорна пляма в історії села. Все на території села було знищено, 90 осіб молоді насильно було відправлено на роботу в

Німеччину, 57 наших односельців забрала у свої чорні руки смерть. Визволили село Шарин від німецьких загарбників 10 березня 1944 року.

У 1959 році колгосп «Більшовик» , об'єднався із колгоспом ім.Горького с.Ропотуха.

8 липня 1987 року с.Шарин від'єдналось від села Ропотуха в окреме господарство - колгосп «Більшовик» .

В 1993 році колгосп «Більшовик» перейменовано в колективне сільсько- господарське пайове підприємство «Шарин».

У квітні 2000 року КСПП «Шарин» було реорганізовано в сільсько- господарське товариство з обмежено відповідальністю « Шарин».

У 2003 році СТОВ «Шарин» припинило свою господарську діяльність і землі стали орендувати ТОВ «Металіст», ФГ «Кравчукове», ПСП« Катрін».

У 2005 році було побудовано і відкрито пам'ятний знак Жертвам Голодомору.

При реконструкції автодороги Київ-Одеса було знайдено старовинні речі, а саме: жорна, грубий примітивний посуд та різне хатнє начиння. Все це зберігається в Уманському краєзнавчому музеї.

На сьогоднішній день на території села працюють такі установи: Шаринський навчально-виховний комплекс I-III ступенів, фельдшерський пункт, сільський клуб, бібліотека, поштове відділення, філія Уманського Ощадбанку, магазин, кафе-бар, православна церква..

Черповоди

Село розташоване на обох берегах річки Ятрані та її притоки Черповодки за 22 км на південний захід від Умані. Археологічні розкопки свідчать, що люди поселялись тут давно, оскільки на території та поблизу села виявлено залишки трьох поселень черняхівської культури. Сучасне село відоме з XVII ст., тоді воно називалось Бджилів, а у XVIII ст. - Мазурівка. Назва "Черповоди" вперше згадується у 1762 році. У 1768 році у селі було 92 кріпацьких господарства.

Черповоди, як і більшість сіл Уманщини, було власністю

Потоцького. У 1810 році село було продане Антоніні Мещерській з роду Сабанських, яка за 42 роки продала його магнатові Крижанівському. У 1863 році селяни вбили Крижанівського і землі та маєток перейшли у володіння шляхтича Іванського.

Щодо походження сучасної назви села, то народна пам'ять зберегла такі розповіді. За однією з легенд, Юрківський шлях колись був чумацьким і чумаки звертали з шляху ночувати, годувати і напувати з Ятрані коней і волів, черпати воду (тому і Черповоди) саме у тому місці. А відтак, і село згодом отримало таку назву.

Інші розповідають, що у роки гайдамацьких повстань загін народних месників, відступаючи з Умані до лісу, що і нині зветься "Гайдамацьким", вступив у бій з польським військом. Тривалим і жарким був бій в яру між Черповодами і Рижавкою (цей яр старожили називають "кривавим"). Важка перемога дісталась гайдамакам і після бою вони відійшли до Ятрані напиться води, напоїти коней і помити мечі. Довго черпали вони воду з Ятрані, а згодом і і є місце, і село стали звати Черповодами.

Восени 1917 року почалися революційні зміни і невдовзі перемогла радянська влада.

У 1930 році у Черповодах було утворено дві артіль: "Нове життя" і "Перемога". Мирне життя перервала страшна подія - Велика Вітчизняна війна. До армії було мобілізовано 329 чоловік, 103 з яких не повернулися з полів битв з німецько-фашистськими окупантами. За роки фашистської окупації на примусові роботи до Німеччини з села вивезли 248 хлопців та дівчат. У центрі села височить обеліск Слави, який нагадує живим про ратний подвиг загиблих захисників Батьківщини.

9 березня 1944 року село було визволене від німецько-фашистських окупантів. Почався період відбудови і ліквідації збитків, заподіяних війною.

У 1970-1980 роках у Черповодах побудовано Будинок культури, контора колгоспу, три магазини, благоустроєно колгоспний двір, прокладено асфальтну дорогу, продовжувалось житлове будівництво.

Юрківка

Село Юрківка лежить на обох берегах річки Синиця (басейн Південного Бугу) за 25 км від м.Умань.

На цих землях люди почали селитися з давніх-давен.

В багатотомній історії міст і сіл України зазначено, що село Юрківка згадується в документах з XVII століття. Як відомо, на середину ХУІ ст. з піднесенням кримського ханства межі, заселених українцями земель, були відсутні на північ до лінії Кам'янець, Бар, Біла Церква, Черкаси, Канів і Київ. На південь від цієї лінії лежало так зване „Дике поле”, найбільшою небезпекою якого були кримські татари, які робили спустошливі набіги на Брацлавщину та Київщину.

Саме на цих порубіжних землях поселялось багато селян-втікачів з Галичини та Волині, які тікали від своїх панів і йшли шукати щастя на сході. Вони ставали вільними людьми-козаками. Імовірно, що село наше заснувала людина сміливої і незалежної вдачі – козак на ім'я Юрій. На користь цієї думки говорить і те, що поряд розташовані Максимівка, Антонівка, Томашівка.

З 1726 року Умань і навколишня територія належали польським магнатам Потоцьким.

З 1832 року в Умані з навколишніми селами вкотре змінився власник. На цей раз Умань була відібрана в державний сектор і стала центром військових поселень Київської губернії Російської імперії. На той час в Юрківці було біля 120 хат, церква, млин. Історик Похілевич пише, що в 1860 році в Юрківці проживало 1080 чоловік.

В 1918 році в Юрківці був організований революційний комітет.

В 1929 році утворився колгосп „Жовтнева революція” в якому було 1800 га землі.

В часи голодомору 1932-1933рр. юрківчани недорахувалися 224 жителів.

В 1959 році Юрківське господарство очолив Кондратюк Федір Іванович, який розпочав розбудову господарства, а в 1968 році його справу продовжив Пастушенко Володимир Михайлович. В період його господарювання з 1968 по 1988рр. було побудовано господарські будівлі, Будинок культури, лікарню, дошкільну установу, лазню, адмінбудинок, школу.

Яроватка

Села Іванівна та Яроватка – адміністративно – територіальна одиниця, яка відноситься до Іванівської сільської ради.

Сільській раді підпорядковане село Яроватка, де 141 дворів і проживає 225 чоловік

Село відоме із 1620 року, володарем якого був магнат Калиновський.

В першій третині 18 століття село перейшло до рук графа Потоцького, який за народними переказами подарував його потім якомусь єпископу Рилло.

В 30 роки 19 століття село було перетворено на військове поселення, а після скасування цих поселень стало казенним селом.

Село розташоване у північній частині Уманського району за 25 км від райцентру. Походження назви села, як і час його заснування, залишаються не з'ясованими. Але оселі в Яроватці розміщені над трьома ярами, то імовірно і назва є похідною від місця його розташування.

На початку XIX ст. Яроватка з околицьніми землями належала панам родини Сіраковських. Окрім земельних угідь, Сіраковські володіли гуральнею. Після придушення польського повстання 1830 року Сіраковський втік до Варшави, а до Яроватки ввійшов кавалерійський ескадрон російської армії. Панський маєток був зруйнований, а село спалене.

Жителів розселили у навколишніх селах.

У 1865 році жителям колишньої Яроватки було дозволено повертатись на старі землі.

Більшому відродженню Яроватки сприяло будівництво залізниці Цвіткове-Вапнярка, яка прокладалась через село і почала діяти у 1898 році.

23 березня 1923 року постановою Київського губернського земельного відділу № 107 була затверджена сільськогосподарська артіль «Колос».

Перший трактор «Фордзон» артіль отримала у 1926 році. У тому ж році артіль придбала молотарку, снопов'язалку, жатку-самоскидку та інший сільськогосподарський інвентар.

У 1936 році розпочалося будівництво власної електростанції. За два роки всі виробничі приміщення господарства та оселі селян були електрифіковані.

23 липня 1941 року в Яроватку прийшла німецька окупація. Майже всі господарські будівлі колгоспу були знищені. 35 молодих жителів села були насильно вивезені на примусові роботи до Німеччини. Усього за роки Великої Вітчизняної війни загинуло 33 жителі с. Яроватка. Пам'ять про них увіковічена в Обеліску Слави, який був збудований за кошти колгоспу в 1966 році в центрі села, де поховано 27 односельчан.

В селі Яроватка працюють: приватний магазин, фельдшерський пункт, сільський клуб, бібліотека, залізнична станція

В 1999 році Яроватка було село газифіковано.

Дороги з асфальтним покриттям.

Медичну допомогу населенню с.Яроватка надає фельдшерський пункт

Мережа закладів культури представлена сільським клубом та бібліотекою, які фінансуються з місцевого бюджету.

Ятранівка

Ятранівка розміщена на значному підвищенні, яке прорізується річками Ятранню, що бере свій початок біля села Томашівки і її притокою Журбанкою, що глибоким яром тече з села Громів. На території села по річці Журбанці споруджено чотири ставки, а в центрі села де р. Журбанка впадає в річку Ятрань споруджено Середній став. В двох кілометрах від села в південно-східному напрямі річка Ятрань приймає в себе води річки Шаринки, на якій споруджено два ставки. Правий беріг Ятрані із крутими схилами та скелястий, лівий пологий.

Родючі ґрунти та наявність річок манили сюди людей, і навіть у давні часи ця місцевість була досить заселеною. На території та поблизу сучасного села виявлено залишки декількох поселень, серед них два - трипільської, одне - білогрудівської, два - черняхівської культур.

У минулому (до 1946 р.) село називалось Псярівка. У графа Калиновського, що володів Уманщиною, було чимало конюшень, де утримувались коні, та псарень для мисливських собак. Одна з псарень, за переказом, знаходилась у західній частині села по р. Журлинці. Людей, що доглядали мисливських псів, називали псярами, а звідси, ймовірно, і назва їх поселення- Псярівка.

У писемних джерелах село згадується за 1654 рік як місто Уманського козацького полку. У 1674 році Псярівка була знищена турками, потім відродилася, а в 1713 році село знову обезлюдніло. Але довго пустувати родючі землі та насиджені місця не могли, і вже у 1768 році на території села було 100 кріпацьких господарств. У 1795 році у 160 господарствах проживало 389 чоловіків і 431 жінка.

Наявні матеріали уможливають відтворення динаміки чисельності жителів Псярівки. Так у 1800 році у селі, що належало графу Потоцькому, проживало 389 ревізьких душ (людей чоловічої статі). У 1836 році їх кількість збільшилась до 598 ревізьких душ, а в 1864 у селі проживало вже 1349 жителів. На початку ХХ ст. у селі було 555 дворів, в яких проживало 2945 жителів. А за даними 1912 року у селі було 3725 чоловіків. Революційні події та громадянська війна зменшили темпи приросту населення. І в 1927 році у 966 дворах проживало 3907 жителів.

Історичні джерела засвідчують, що з 1834 року Псярівка від Потоцького переходить у власність російської корони. Саме у цей час посилюється кріпацтво і єдиною формою селянського протесту були втечі та поширення чумацтва. Цьому сприяло те, що за 2-3 км від села проходив чумацький шлях з Уман через Степківку до Криму і Чорного моря.

У 1929 році почався рух «суцільної колективізації». У Псярівці було створено п'ять колгоспів, які в 1934 році укрупнилися до трьох. У 1932 році у селі була побудована нова школа. Але трагедія голодомору пригальмувала і соціально-економічний розвиток села, і чорною бідою ятрила людські душі, підриваючи віру і довіру радянській владі. Більше ста жителів села загинули смертю під час страшного геноциду, що був організований партійно-державною верхівкою.

Не встигли оговтатись від однієї трагедії, як насунулась нова біда - почалася Велика Вітчизняна війна. 342 жителі Псярівки брали у ній участь, з них 228-віддали своє життя за батьківщину, 207-за мужність і відвагу відзначені урядовими нагородами. 17 осіб сільської молоді не повернулися з примусових робіт з Німеччини.

У післявоєнні роки відбудовувалось зруйноване війною господарство. З трьох колгоспів був утворений один - «ім. Щорса». У вересні 1960 року в селі створено багатогалузевий колгосп, що володів землею в 4081 гектар.

У 1993 році колгосп ім. Щорса було реорганізовано у

Коллективне сільськогосподарське підприємство «Ятранівка». У 1994 році колгоспні землі було розпайовано між членами господарства. Кожен отримав свою земельну ділянку / пай /.

У березні 2000 року КСП Ятранівка було реорганізовано в ПСП Ятранівське. У 2002 році ПСП Ятранівське збанкрутіло і припинило свою діяльність.

На даний час землі орендують ТОВ АФ «Софіївка» с.Собківка, ТОВ АФ «Текуча», ТОВ «Степ- 2000», ПП Гойда В.Г., ПП Сорока В.І., ФГ Кравчукове, ФГ Гарт, ФГ Ятрань та ФГ Олввід, .129 осіб обробляють свої земельні ділянки самостійно.

На селі функціонує соціальна сфера села. А саме: сільський будинок культури, сільська бібліотека, фельдшерсько-акушерський пункт, відділення поштового зв'язку, торговельні точки. На території села здійснюють свою діяльність три об'єкти торгівлі.

Загальносвітня школа І-ІІІ ступенів налічує 92 учні та 17 вчителів.

Дошкільний навчальний заклад «Росинка» с.Ятранівка функціонує на протязі 18 років.

Ладжинка

1920 рік в січні місяці у Ладжинці встановилась влада Рад.

Комітет провів ревізію панських земель, було організовано прокатну сільськогосподарську станцію, яка забезпечувала селян необхідним с/г знаряддям.

1923 рік Ладжинка стала районним центром, панські землі були розподілені селянам.

1 1925 рік в селі була заснована перша сільськогосподарська артіль «Праця незаможника» в ній об'єдналось вісім селянських господарств.

1930 рік організовано ще чотири артілі «Нове Життя», «Червоний колос», ім. Ворошилова, «Передовик».

Ладжинській район був приєднаний до Уманського району і перебував у його складі до листопада 1933 року.

1932 рік в липні місяці в Ладжинці створено МТС, яка допомагала с/г артілі. В селі утворене «Кредитне товариство», ветеринарну лікарню.

1932-1933 роки були страшним лихом для селян. Зі спогадів жителів села відомо, що дітям вранці у колгоспній їдальні давали по

чашці молока, а на дорослих варили кашу, куліш, супи, затірку і хоч цього наїдку було мало, але це спасало від смерті.

22 червня 1941 року розпочалася Велика Вітчизняна війна. Вже в цей день Ладижинський районний военкомат розпочав мобілізацію в армію. Першими пішли чоловіки, які нещодавно повернулися із армії і добре знали військову справу. Протягом двох тижнів 187 жителів села було мобілізовано в Радянську армію.

30 липня 1941 рік німецькі фашисти захопили село. Настали чорні дні окупації. Колгоспи були оголошені «громадськими господарствами», в яких примушували силою працювати, а весь вирощений урожай фашисти вивозили до Німеччини.

10 березня 1944 року в результаті Умансько-Ботошанської операції, село зайняли радянські війська.

1965 рік в селі збудовано Обеліск Слави односельчанам, які не повернулися з війни. В сільському парку знаходиться Братська могила, в якій захоронено 53 останки воїнів, які звільняли село, район, партизани і підпільники що загинули в боротьбі з ворогами на території району. 9 травня 2013 року встановлено меморіальну дошку на честь героя Радянського Союзу Анісімова Віктора Васильовича, який похований у Братській могилі.

Весна 1944 року розпочато відбудову села після війни.

1946 рік видався посушливим, врожайність зернових низькою, а державні плани потрібно було виконувати, колгоспники отримали дуже скупі кілограми зерна, почався голод. Найлютішим він був взимку та весною 1947 року. 68 жителів села померли з голоду, високою була дитяча смертність.

Кінець 1947 року трохи змінив становище, урожай зібрали непоганій, що дало можливість видати зерно колгоспникам, розрахуватися з державою.

1959 рік Ладижинський район приєднався до Уманського. Після приєднання в селі був утворений один колгосп ім. Пархоменка.

1959 рік утворено єдине господарство - колгосп ім. Пархоменка.

1738 рік при сільській церкві була відкрита перша школа, в ній навчалося 30 учнів.

1930 рік Ладижинська школа стала середньою, її учнями стають діти з навколишніх сіл.

1978 рік було відкрито нову середню школу, це була одна з найкращих споруд району, з великими, світлими класами, кабінетною системою.

1956 рік в селі був побудований сільський Будинок культури.

Середина 90 х років – відбувається ряд реформ в питанні сільського господарства. Колгосп ім. Пархоменка було перейменовано в КСП «Лан», одночасно було проведено розпаювання земель, колгоспних споруд та техніки

1995 рік розпайовано землі, колгоспники здали землі в оренду ПАТ «Укрзерноімпекс», 102 жителі села взяли землі для індивідуального обробітку.

2005 рік на базі колишнього хлібокомбінату відкрито потужний млин.

2006 рік відкрито ТОВ «Агресс-М», де випікають хліб та інші хлібобулочні вироби.

Уманська районна центральна бібліотека
м. Умань, вул. Залізняка, 2а
Тел.: (04744) 38539, 32580, 32686
<http://umanska.jimdo.com>
e-mail: umanrcb@gmail.com
2017 рік